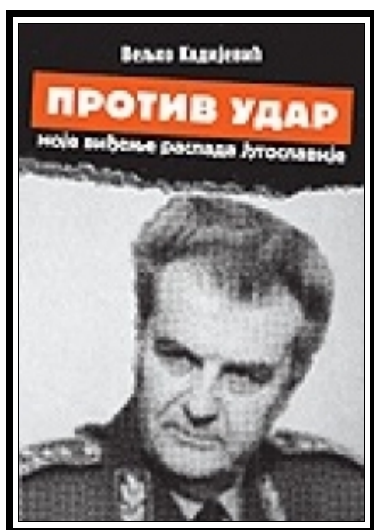

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Kaj je novega povedal armadni general Veljko Kadijević?

(Ob izidu njegove zadnje knjige **Protiudar – moj pogled na razpad Jugoslavije**)

Pokojni armadni general Veljko Kadijević (1925–2014), predzadnji državni sekretar za ljudsko obrambo SFRJ (1988–1992), je oktobra 2010 v Beogradu izdal svojo zadnjo knjigo z naslovom ***Protiudar – moj pogled na razpad Jugoslavije***.

General Kadijević je to knjigo napisal v Moskvi, kjer živi od leta 2001, najprej kot begunec, od leta 2008 pa tudi kot ruski državljan. Leta 2001 je namreč ICTY, Mednarodno sodišče za vojne zločine v SFRJ, poklicalo generala Veljka Kadijevića kot pričo proti pokojnemu Slobodanu Miloševiću, predsedniku ZRJ. General se je tej vlogi odpovedal tako, da se je zatekel v Rusijo in izjavil, da je ITCY »politično sodišče«, kjer bi dejansko morali soditi tistim, ki so pod okriljem Nata izvedli napad na ZRJ.

Pred tem, leta 1993, je general Kadijević napisal in v Beogradu izdal knjigo z naslovom ***Moj pogled na razpad vojske brez države***. Knjigo sem delno komentiral v svojem ***Balkanskem vojaškem poligonu***, ki je izšla 1998 v Ljubljani.

Zato me je zanimalo, kaj je novega general Kadijević povedal, to pa tudi predstaviti obiskovalcem svoje spletne strani, saj je bil general Kadijević neposredna in morda tudi ključna zgodovinska priča razbijanja nekdanje SFRJ.

Ker sem skoraj prepričan, da se prevod njegove knjige ne bo pojavil na našem knjižnem tržišču, ne bo odveč, če strokovni javnosti, zlasti mlajšim zgodovinarjem, predstavim vsaj nekaj zanimivih problemov, ki neposredno zadevajo tudi Slovenijo. Treba je vedeti, da je bil pokojni slovenski admiral Stane Brovet namestnik generala Kadijevića in tudi njegov podpornik, in je kot izvrsten obveščevalec priskrbel tudi glavne obveščevalno-varnostne dokaze o ozadju sil, ki so pripravljale razpad SFRJ in ga na koncu tudi izvedle. Nekaj teh dokazov pa je general Kadijević zdaj tudi predstavil domači in tuji javnosti.

O svojih treh stikih z generalom Kadijevićem kot državnim sekretarjem za ljudsko obrambo sem pisal že prej. Čeprav sem bil prvi slovenski general, ki se je leta 1990 upokojil na svojo zahtevo, nisem bil deležen nobenega očitka ali zamere. Ob slovesu na svečani večerji decembra 1990 sem iz njegovih rok prejel pisno zahvalo in revolver z njegovim posvetilom.

Toliko za uvod.

General Kadijević pravi, da je cilj njegove knjige predvsem ta, da bi prispeval k popolnemu in objektivnemu razpravljanju in ocenjevanju vloge Oboroženih sil SFRJ, posebno JLA, v procesih, ki so privedli do »razpada, najprej SFRJ, potem pa tudi ZRJ«, kakor tudi do »moderne vojaške okupacije«, ki se skriva za raznimi frazami o mednarodnih paktih, dogovorih, partnerstvih za mir in podobno¹.

Ker sem si zastavil cilj, da ugotovim, kaj je general Kadijević novega povedal, bom poskusil poiskati odgovore na naslednja vprašanja:

- **Ali je SFRJ razpadla ali pa so jo razbili?**
- **Kakšna je bila vloga ameriškega ambasadorja Warena Zimmermanna v razbijanju SFRJ?**
- **Kakšna je bila ključna vloga maršala Tita?**
- **Ali je bil Edvard Kardelj glavni nosilec napadov na JLA?**
- **Zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara?**
- **Druga faza razbijanja SFRJ – general Kadijević kot svetovalec Miloševića**
- **Kakšen protiudar je napovedal general Kadijević?**

Ali je SFRJ razpadla ali pa so jo razbili?

General Kadijević je že v uvodu poudaril, da sta glavna akterja, ZDA in Nemčija, imela cilj, razbiti Jugoslavijo s pomočjo državljanske vojne (str. 7), kasneje, v II. fazi, pa oslabiti Srbijo tako, da bi se ji odvzelo Kosovo, Vojvodina in Sandžak,

¹Sam sem o tem napisal knjigo *Spopad nizke intenzivnosti – generalska naloga*, Maribor, 2007.

kot protiutež pa bi se ustanovila nova regionalna sila – Albanija, združena s Kosovom.

Po razpadu bipolarne razdelitve sveta dveh supersil, Sovjetske zveze in ZDA, so ZDA postale dejanski gospodar, svetovni žandar! »Strategija tekmovanja« med kapitalizmom in socializmom se je končala z ekonomsko zmago ZDA in zahodnih evropskih držav, zlasti združene Nemčije. V mednarodnih globalnih odnosih se potem pojavljajo nove sile, predvsem Nemčija, Kitajska, pa tudi Rusija.

Jugoslavija je dejansko morala razpasti, ker ni bila več zaščiten v globalnem smislu, saj sta bila Sovjetska zveza in Varšavski pakt pred razpadom. V odločilnem trenutku pa je generalu Kadijeviću osebno prav Gorbačov odrekel sleherno zaščito pred ZDA in Natom.

Tako je bila leta 1991 Jugoslavija dejansko prepuščena na milost ZDA, ki so jo zatem v skladu s svojim »strateškim vojaškim načrtom« (str. 12) tudi razbile. Konkretno, v začetku 1989 je ameriški kongres sprejel strateški vojaški načrt do 1994, ki je predvideval naslednje prioritete:

- poraz komunizma,
- vojaška premoč nad Sovjetsko zvezo,
- vojaške intervencije po svetu,
- boj proti terorizmu,
- preprečevanja regionalnih spopadov.

Glavna prioriteta je bil poraz komunizma, predvsem z izkoriščanjem šibkih točk realsocializma (ekonomska nestabilnost, demokracija, nacionalizem, religija), kakor tudi s pomočjo speče »politične agenture«. Tako general Kadijević prvič javno predstavi glavnega ameriškega »političnega agenta« – Vasilija Tupurkovskega, makedonskega člana Predsedstva SFRJ, ki naj bi bil »aktiviran« šele po 30 letih delovanja, ko je postal član Predsedstva SFRJ (str. 13).

Strateška stališča ZDA do SFRJ so bila vse do leta 1991 dolgoročna in nespremenjena. Tako je do razpada SZ veljala odločna podpora SFRJ, ki je preprečevala prodor SZ na Jadran in v Sredozemlje, po združitvi obeh Nemčij pa se je pristopilo k odločnemu rušenju SFRJ. To je bilo vidno zlasti iz delovanja ameriškega ambasadorja Warena Zimmermanna, ki je bilo »izključno v funkciji razbijanja Jugoslavije« (str. 16), pravi general Kadijević, kar menda dokazujejo tudi stenografski zapiski z njunih petih srečanj (o tem več v nadaljevanju).

Nenadna sprememba ameriške politike do celovitosti SFRJ se je zgodila po diktatu Nemčije (in Vatikana), ko so ZDA tudi prevzele vodilno vlogo pri razbijanju SFRJ, da bi jo kasneje prepustile Nemčiji oz. Natu.

Vojaško vodstvo SFRJ je zastopalo stališče, da se morajo družbenopolitične reforme v državi izvesti na miren način, brez državljanske vojne, in tako tudi ohraniti suverenost SFRJ.

Protagonisti razbijanja SFRJ pa so izbrali prav državljansko vojno kot najhitrejši način razbijanja SFRJ. To se je tudi konkretno zgodilo.

Po Kadrijeviću je nedvomno dejstvo, da je Nemčija zaradi svoje ekonomske moči diktirala politiko EU, dejstvo pa je tudi, da je mogoče prepoznati revanšizem zaradi poraza v 2. svetovni vojni, kakor tudi obnavljanje ambicij nekdanjega »Drang nach Osten«. Nemčiji naj bi bila najbolj v napoto Srbija!

Slovenija je sicer imela začetno vlogo v razbijanju SFRJ, vendar je bila začetnica državljanske vojne dejansko Hrvaška (str. 19). Nemčija je prek »svojih ljudi v vrhovih oblasti, nekateri so bili tudi klasični agenti nemške obveščevalne službe«, Slovenijo in Hrvaško porivala v nasilno secesijo. General Kadrijević pravi, da je v začetku državljanske vojne na Hrvaškem javno obtožil Nemčijo za spodbujanje vojne, nato ga je po telefonu poklical Genscher, vendar je Kadrijević zavrnil, da bi z njim razpravljajal o tem.

Po nemškem načrtu je sledila Bosna in Hercegovina, ko je njen predsednik Izetbegović hotel ustvariti nekakšno muslimansko državo sredi Evrope, kar je pozneje pospešilo ameriške ambicije pri osvajanju naftnih virov v muslimanskem svetu.

Na razvoj dogodkov v SFRJ je vplival zlasti razpad ZSSR in vzhodnoevropskih držav, predvsem pa razpad Varšavskega pakta kot njihovega obrambnega »dežnika«. Gorbačov je poskušal rešiti realsocializem v ZSSR z nekakšno »perestrojko«, dejansko pa je šlo za dobro kamuflirano operacijo razbijanja družbenoekonomskega sistema s pomočjo pete kolone, človekovih pravic in nacionalizma. Ker je po ameriških načrtih šlo za uničenje komunizma, je povsem razumljivo, da so ZDA proti SFRJ nastopile z enakimi sredstvi rušenja in razbijanja², kakor so jih izvajali v ZSSR in drugih vzhodnoevropskih državah (Češkoslovaška, Poljska in druge).

Posebno vlogo v razbijanju SFRJ je imel Vatikan, ki je ameriške strateške cilje izvajal že veliko prej. Šlo je tudi za znana nasprotja katoliške cerkve proti pravoslavni in muslimanski, kakor tudi za neposredno financiranje paravojaških sil, posebno na Hrvaškem.

Zato je bila že konec leta 1989 glavna ocena štaba Vrhovnega poveljstva SFRJ, da razbijanje SFRJ »dominantno prevzema tuji faktor«, da torej SFRJ grozi državljanska vojna (str. 32).

Že 7. maja 1991 je štab Vrhovnega poveljstva SFRJ ocenil, da se SFRJ že nahaja v državljanski vojni, kar bo OS SFRJ, predvsem JLA, prisililo, da bo morala bojno delovati pri izvrševanju svoje ustavno določene naloge.

Že naslednji dan je štab predlagal tudi potrebne ukrepe na Hrvaškem, s čimer so soglašali vsi organi federacije. Vendar so prevladali nosilci državljanske vojne, predvsem po diktatu zunanjih faktorjev, zlasti Nemčije in ZDA.

26. junija 1991 je sledil poseg JLA proti Sloveniji zaradi zaščite mejnih in carinskih prehodov, ki se je potem izrodil v odcepitveno oz. secesijsko vojno, pozneje preimenovano v t. i. »osamosvojitveno vojno«.

EU je 5. julija 1991 s svojo »Deklaracijo o stanju v Jugoslaviji« povsem jasno napovedala, kako se bo obnašala pri razreševanju »jugoslovanske krize« (str. 33), pri

² Po doktrini spopada nizke intenzivnosti.

čemer poudarja, da mora Predsedstvo SFRJ najprej uresničiti »polno kontrolo nad JLA« (str. 34). General Kadijević navaja konkreten vir, po katerem je nemški kancler Helmut Kohl v Maastrichtu prisilil Francijo in Veliko Britanijo, da sta pod finančnim pritiskom pristali na razbijanje SFRJ (str. 34).

General Kadijević je tudi ocenil, da je državljanska vojna v SFRJ leta 1991 dobila značaj mednacionalne in verske vojne.

Vloga JLA je bila v teh razmerah nehvaležna. Eni so zahtevali, naj se umakne v vojašnice in od tam mirno opazuje razbijanje države in krvave orgije, drugi pa so neutrudno pričakovali in zahtevali, naj JLA prevzame vlogo odločilnega družbenega arbitra, naj zruši državno ali posamezna republiška vodstva in tako z vojaškim udarom prevzame oblast v državi.

Vodstvo JLA se ni odločilo za nobeno od teh alternativ, ker sta obe vodili še k hujšim posledicam. Zato je dosledno spoštovalo ustavna določila in do konca delovalo po navodilih Predsedstva SFRJ in drugih zveznih organov. Tudi v omejeni intervenciji v Sloveniji, ki se je zatem spremenila tudi v obračun s pripadniki JLA in člani njihovih družin. General Kadijević je znova poudaril, da je bila v Sloveniji vojna proti JLA »vsiljena« po diktatu iz Nemčije (str. 39).

General Kadijević posebej skrbno analizira obnašanje EU in navaja, da je šlo za večfazno ravnanje, in sicer:

- Stjepan Mesić kot predsednik Predsedstva SFRJ naj bi omejil vpliv in delovanje JLA, kar pa seveda ni uspelo, in je to tudi sam priznal v svoji knjigi z naslovom ***Kako smo razbili Jugoslavijo!***
- Namesto Mesića so hoteli predstavniki EU vodstvo JLA podrediti Anteju Markoviću, predsedniku ZIS, kar tudi ni uspelo.
- Nazadnje, ko so odstopili nesrbski člani Predsedstva SFRJ (Mesić, Drnovšek, Tupurkovski in Bogičević), so začeli predstavniki EU neposredno komunicirati z vodstvom JLA. No, tudi v tej situaciji je vodstvo JLA spoštovalo stališča, ki jih je začrtalo dokaj okrnjeno (srbsko) Predsedstvo SFRJ. To je pomenilo, da se je vodstvo JLA vseeno ravnilo po stališčih tudi tako okrnjenega Predsedstva SFRJ, saj je to zahteval tudi mednarodni položaj (sestanek Predsedstva SFRJ v Haagu, pogovori v Ženevi, pogovori z lordom Carlingtonom, prihod mirovnih sil OZN, izvajanje Vanceovega načrta ITD.).

Pri izvajanju teh in drugih nalog, pri katerih je sodeloval, je general Kadijević posebej opozoril na zelo nekorektno in »povsem arogantno obnašanje« Van der Brucka, nizozemskega zunanjega ministra, ki naj bi vedno deloval po nemškem diktatu (str. 47). Nasprotno pa je zelo objektivno deloval Cyrus R. Vance, osebni predstavnik generalnega sekretarja OZN.

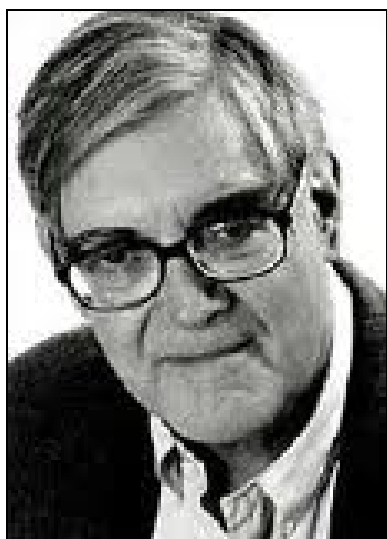
Na drugi strani je general Kadijević oceni javnosti izpostavil tudi tiste akterje jugoslovanske krize, ki so delovali javno. Tako je opozoril na hrvaškega predsednika Franja Tuđmana, ki je leta 1992 izjavil, da je »Hrvaška hotela vojno samo zato, ker je ocenjeno, da se samo z vojno lahko pride do popolne samostojnosti in neodvisnosti države« (str. 52). Dejansko pa je Hrvaško v vojno potisnila Nemčija.

V zaključku tega poglavja je general Kadijević zapisal, da je mednarodni faktor v SFRJ deloval v glavnem negativno, saj je pri svoji odločitvi o »razbijanju Jugoslavije« (str. 56) uresničeval naslednje ideje:

- na podlagi izzvanih mednacionalnih in verskih spopadov izvajati državljansko vojno v Jugoslaviji;
- Jugoslavijo kot državo razbiti z metodo »teorije domin«, začevši s Slovenijo;
- pod krinko boja proti komunizmu izzvati ideološki revanšizem in tako pred svetom opravičiti zunanje posege, predvsem vojaške;
- maksimalno izkoristiti svoje ljudi v vrhovih oblasti v Sloveniji, na Hrvaškem in v federaciji, od klasičnih agentov do karieristov in raznih zmuzljivcev, da bi se tako razbijanje Jugoslavije prikazalo kot njena notranja stvar, ne pa kot diktat od zunaj.

General Kadijević je poglavje zaključil z ugotovitvijo, da poprej razbite varnostne in razdvojene oborožene sile SFRJ (na JLA in republiške TO) niso bile pripravljene in sposobne, da se zoperstavijo takim oblikam in metodam razbijanja Jugoslavije, ki so jih dejansko vodile in usmerjale zunanje sile.

Kakšna je bila vloga ameriškega ambasadorja v Beogradu Warena Zimmermanna v razbijanju SFRJ?

Warren Zimmermann
(Vir: Google, Slike)

General Kadijević je Warena Zimmermanna, ameriškega ambasadorja v Beogradu, naravnost obtožil, da je »zelo zaslužen mož za razbijanje Jugoslavije in zelo odgovoren za mnogo prelite krvi v Jugoslaviji« (str. 167).

Kot dokaz za svoje trditve, je general Kadijević objavil stenografske zapiske s petih službenih srečanj, ki jih je imel z ameriškim ambasadorjem. Iz vsebine teh srečanj, zlasti še iz sporočanja uradnih stališč ene in druge strani, je mogoče povsem jasno razložiti,

kako se je razvijalo »razbijanje Jugoslavije« in koliko je bilo mogoče verjetni uradnim stališčem ameriške strani.

General Kadijević ne pove naravnost, da je bil ambasador Zimmermann obenem tudi šef Cie za Jugoslavijo, torej človek, ki je neposredno tudi razdelal in izvajal scenarij razbijanja Jugoslavije. Zato je zanimivo slediti časovnim intervalom ameriških pritiskov, napovedim, dezinformacijam, manipulacijam in dejanskim ukrepom, ki so jih zunanje sile izvajale prek svoje politične in klasične agenture ter vseh ostalih metod iz arsenala spopadov nizke intenzivnosti.

Prvi pogovor – 3. julija 1990

Na prvem pogovoru je ambasador Zimmermann predal generalu Kadijević diplomo poveljniško-štabne akademije ameriške vojske iz leta 1963, za kar se mu je sicer general Kadijević zahvalil, vendar je dodal, da to diplomo že ima.

General Kadijević je želel izvedeti, zakaj ameriški obrambni minister **Cheyne** ne more priti na napovedani obisk od 5. do 8. julija 1990 v Beograd, od katerega je jugoslovansko vodstvo pričakovalo, da bo ustavil politiko ambasadorja Zimmermanna!

Napoved ambasadorja Zimmermanna, da bo minister Cheyne prišel v Beograd, je general Kadijević sicer sprejel, vendar je kljub temu izrazil obžalovanje, ker je bil tiste dni minister Cheyne na obisku v Grčiji in Turčiji.

Ker je general Kadijević vztrajal, da bi s kolegom Cheyneom govoril predvsem o vojaško-političnih odnosih med SFRJ in ZDA, je ambasador Zimmermann povedal tudi tole:

- ZDA so bile in bodo za enotno Jugoslavijo;
- čeprav so v JLA kritizirali njegov nedavni obisk v Sloveniji in na Hrvaškem, je bil njegov glavni namen, da voditeljem teh dveh republik pove, da so »ZDA proti odcepitvi Slovenije in Hrvaške« (str. 175);
- mesec dni prej v Opatiji na sestanku gospodarstvenikov je to tudi javno povedal;
- glede Kosova in Albanije je povedal, da ZDA nimajo nobenih načrtov, razen vzpostavljanja diplomatskih odnosov;
- ZDA so za enotno Jugoslavijo v obstoječih mejah;
- ZDA nimajo nobenih pretenzij v Južni Evropi (vse str. 175);
- ZDA so tudi za demokratizacijo Jugoslavije, hvalil je Anteja Markovića in njegovo gospodarsko reformo, pa bodo zato ZDA ponudile Jugoslaviji pomoč;
- bil je prisoten na zasedanju prve skupščine v Sloveniji, predsedniku Stanovniku pa je povedal, da bo v primeru prepovedi »mitinga resnice« padel ugled Slovenije v ZDA;
- na Hrvaškem je predsedniku Tuđmanu izrazil zaskrbljenost za srbsko manjšino, govoril je tudi z Jovanom Raškovićem;
- stanje na Kosovu je zelo resno, ker se tam kršijo osnovne človekove pravice, kar pa je po KEBS-u prepovedano, vendar ZDA ne podpirajo »Kosova republike«, četudi to v kongresu govorijo;
- ZDA so tudi proti uporabi sile, da bi se ohranila enotna Jugoslavija (vse str. 176–177).

Ker je general Kadijević videl, da ameriški ambasador ne pozna konkretnega stanja odnosov v Jugoslaviji, ga je vprašal, kako realizirati princip enotnosti, ko pa je govoril tudi o konfederaciji, o nacionalnih državah. Navedel mu je primere republik, ki imajo močne narodne manjšine. Takšna usmeritev bi v primeru Jugoslavije vodila naravnost v bratomorno državljansko vojno. To se je potrdilo tudi med NOB v Jugoslaviji. Povedal je tudi, kaj bi se zgodilo, če v Srbiji pridejo na oblast četniki, na Hrvaškem pa ustaši ...

Ameriški ambasador je priznal, da Američani zares ne razumejo večnacionalnih razmer na tleh Jugoslavije.

Zatem je general Kadijević zelo odprto povedal, da se mu ne zdi dobro, če bodo ZDA po razpadu Varšavskega sporazuma spremenile strateški odnos do Jugoslavije. Ameriški ambasador je zatrdil, da ZDA ne bodo spremenile svoje strategije, da so in bodo za enotno Jugoslavijo!

Seveda, v besedah! Dejansko so tajno, pa tudi javno, delali povsem drugače.

Drugi pogovor – 3. oktobra 1990

Med ameriško–iraško vojno je ameriška stran inicirala izmišljen problem servisiranja iraških bojnih letal v remontnem zavodu v Zagrebu. V ozadju so bili hrvaški »politični agenti«, ki so posredovali podatke, ki jih je general Kadijević tudi imenoval (str. 184): Ante Marković, predsednik ZIS, Budimir Lončar, državni sekretar za zunanje zadeve, Antun Vrdoljak, hrvaški minister za notranje zadeve in generalpodpolkovnik Anton Tus, poveljnik vojnega letalstva OS SFRJ (1985–1991). Namen je bil zelo prozoren: dovoliti ameriško inšpekcijo v JLA. Poglejmo, kako je pogovor potekal ...

Ameriški ambasador Zimmermann je takoj napovedal, da prihaja po inštrukcijah vlade, ker je Jugoslavija dvakrat posredovala ZDA napačne informacije. Zato je predlagal, da se ZDA dovoli pregled letalskih baz zaradi prisotnosti iraških letal, podobno kot so Sovjeti dovolili pregled njihovih raketnih baz.

General Kadijević je to odločno zavrnil. Jasno je povedal, da je bilo nekaj iraških letal na servisiranju v Jugoslaviji, servis je bil opravljen samo na dveh letalih, ostala pa so bila zadržana zaradi resolucije OZN, pa tudi kot plog za druge iraške dolgove. Ker je bil pred tem Borisav Jović, predsednik Predsedstva, v ZDA na uradnem obisku, je predsedniku Bushu vse to razložil, vendar so ZDA tudi po tem zahtevale inšpekcijski nadzor. Ambasador Zimmermann je z nelagodjem sprejel odločitev generala Kadijevića, češ da je navodila prejel direktno od Jamesa Bakerja, državnega sekretarja.

Zatem je ambasador Zimmermann načel vprašanje enotnosti Jugoslavije, posebej stanja v Sloveniji in na Hrvaškem. General Kadijević mu je ponovil svoje mnenje in razlago s prejšnjega srečanja in dodal, da zadnji podatki kažejo, kako mnogi v »Evropi in na Zahodu« vendarle niso za enotno Jugoslavijo (str. 191). Ambasador Zimmermann je ponovil, da so ZDA za enotno Jugoslavijo, za ostale pa tudi sam »ni prepričan« (str. 191).

General Kadijević je povedal, da verjame amerškemu predsedniku Bushu, ki je potrdil tradicionalno stališče glede enotnosti Jugoslavije, vendar je ambasador Zimmermann

takoj dodal, da so ZDA tudi za demokracijo, češ da »ni enotnosti brez demokracije, niti demokracije brez enotnosti« (str. 192).

General Kadijević je povedal, da to ne bo držalo za Jugoslavijo, posebno, če se pod parolo »demokracije razbija enotnost« države (str. 192). Potrdil je, da je JLA za reforme in demokratične procese, vendar na miren način.

Na vprašanje, kako gleda na razmere na Hrvaškem in v Sloveniji, je general Kadijević odgovoril, da odlično pozna stanje na Hrvaškem, saj je tudi sam iz teh krajev, kjer se vračajo ustaši in se začenja gonja proti srbskemu narodu. Glede Slovenije je bil še bolj jasen, saj je povedal naslednje:

»Slabo, gospod ambasador. Ne samo zaradi vojske. Če bi se vojska tako razbila, kakor oni mislijo, potem od tega koncepta Jugoslavije, o katerem govorim, ne bi ostalo ničesar. To, kar se zdaj tam dogaja, je dobro povezano s tistim, kar sem Vam prej povedal, da v Evropi ni vsem v interesu enotnost Jugoslavije« (str. 194).

Ameriški ambasador je odgovoril, da je to možno, vendar je poudaril, da so njegovi »razgovori s Slovenijo bili povsem jasni« (str. 194).

Na vprašanje generala Kadijevića, kdaj bo obrambni minister Cheyne prišel na obisk, je sledil odgovor, da je zaradi vojne v Iraku sicer zelo zaseden, vendar je njegov obisk še vedno aktualen, lahko pa so prihodnje leto pričakuje tudi obisk Bakerja, državnega sekretarja oz. ministra za zunanje zadeve.

S tem je bilo srečanje končano.

Tretji pogovor – 6. januarja 1991

Tretji pogovor se je nanašal na pozitivne rezultate t. i. »Vanceovega načrta«, po katerem sta se Cyrus R. Vance, osebni predstavnik generalnega sekretarja OZN, in general Kadijević, dogovorila za začetek razreševanje ključnega konflikta med Srbi in Hrvati, prihod mirovnih sil OZN in deblokado enot JLA.

Kot je znano, je bil Cyrus Vance zelo znan ameriški diplomat, nazadnje je bil pod Carterjem državni sekretar. Pod okriljem OZN je bil poslan v Jugoslavijo zaradi razreševanja začetnega konflikta na Hrvaškem, posebno vlogo pa je imel tudi kasneje, ko so Srbi proglasili SAO Krajino. Njegov načrt je imel oznako Z-4, propadel pa je 1995 s hrvaško vojaško operacijo »Nevihita«.

Cyrus R. Vance
(Vir: Google, Slike)

Dejansko so ZDA proti koncu 1990 prevzele od Nemčije vodilno vlogo v razbijanju Jugoslavije, kar se je zelo jasno potrdilo tudi na tem tretjem razgovoru. Zato pogledjmo podrobnosti, ki jih navaja general Kadijević.

V začetku pogovora se je ambasador Zimmermann posebno zahvaljeval generalu Kadijeviću za njegov osebni prispevek pri realizaciji začetka Vanceovega načrta. Poleg tega je pohvalil tudi JLA in srbsko vodstvo. ZDA so bile zadovoljne, ker je prišlo do »bistvenega razpleta« (str. 196). Želel pa je tudi slišati za nadaljnje namere JLA.

Seveda je bil tudi general Kadijević zadovoljen s tedanjim razvojem dogodkov, saj bi prihod mirovni sil OZN pripeljal do prekinitve sovražnosti in deblokade enot JLA³.

General Kadijević je že prej Vanceu, zdaj pa tudi Zimmermannu, ponovil, da je dotedanji način razreševanja jugoslovanske krize, ki ga je dirigirala Nemčije, očitno vodil v državljansko vojno. Zato bo Jugoslavija sprejela misijo OZN, ki vodi k miru. Vendar pa je general Kadijević zastopal stališče, da je potrebno najprej reševati stanje na Hrvaškem, kjer je osrednji problem odnos med Srbi in Hrvati, in šele v drugi fazi preiti na razreševanje stanja v BiH. Šlo naj bi za dva divergentna koncepta.

Jugoslavija je za koncept OZN in pričakuje, da bodo mirovne sile kmalu prišle in tako omogočile mirni razplet krize. Torej, najprej mir na Hrvaškem in šele nato v BiH.

³ Mr. Milisav Sekulić, generalmajor, *Knin je pao u Beogradu* (Knin je padel v Beogradu), 2000, je v poglavju *Vensov plan, presudna prevara* (Vanceov načrt, usodna prevara), zelo natančno analiziral prispevek Cyrusa Vancea in ugotovil, da je dejansko šlo za razorožitev upornih Srbov na Hrvaškem, umik JLA iz Hrvaške in zmanjšanje vpliva ZRJ za dogajanja na Hrvaškem. Srbi na Hrvaškem so prihod sil Unproforja doživeli kot prevaro in izdajo! Naj dodam, da je generalmajor Sekulić 1997 napisal bestseller z naslovom *Jugoslavijo niko nije branio, a vrhovna komanda je izdala* (Jugoslavijo ni nihče branil, izdalo pa jo je vrhovno poveljstvo).

General Kadijević je tudi navedel, da so se pred petimi dnevi v Sarajevu s predstavniki BiH dogovorili, da bo mir vzdrževala milica, obenem pa bodo razpustili vse paravojaške enote.

Ameriški ambasador se je strinjal z generalom Kadijevićem. Izpostavil pa je problem, ki ga na Hrvaškem povzroča Babić.

General Kadijević je izjavil, da JLA ne podpira Babića in da bo »srbska« vojska ubogala ukaze JLA. Poudaril je potrebo, da naj enote OZN zavzamejo svoje pozicije, zatem pa bi se umaknile tudi enote JLA. Namreč, Srbi na Hrvaškem se bojijo represalij.

Glede BiH je general Kadijević nazorno predstavil ključni problem, to pa je odnos med Srbi in Hrvati, šele nato z Muslimani. Torej, razgovori na relaciji Beograd–Zagreb in šele nato Beograd–Sarajevo in Zagreb–Sarajevo.

General Kadijević je tudi povsem jasno povedal, da pričakuje »močnejše angažiranje OZN in ZDA« (str. 204), da bi 1992 dosegli mir. Če pa bi bili prepuščeni Nemčiji in EU, potem »nas čaka nesreča« (str. 204).

Ambasador Zimmermann je poudaril, da ZDA ne bodo sprejele koncepta, ki ga je 3. januarja 1991 izrazila Srbija (politika Slobodana Miloševića).

General Kadijević je odgovoril, da Jugoslaviji od znotraj grozi največja nevarnost od raznih nacionalistov, kot je npr. Babić. Hkrati je povedal, da v kolikor bi EU priznala Hrvaško in BiH, potem bi tudi Srbija reagirala zelo drastično. Ponovil pa je, da JLA ne bo vplivala na politične dogovore in spremembe.

V analizi tega pogovora je general Kadijević zaključil naslednje:

1. ZDA so od Nemčije prevzele »vlogo glavnega vodje in koordinatorja razbijanja Jugoslavije kot enotne države« (str. 206);
2. ameriškemu ambasadorju je nedvoumno povedal, da je Jugoslavija uvidela spremembo vloge ZDA, da razbijanje Jugoslavije ne more biti dolgoročni interes ZDA, kakor tudi, da se ambasadorju ZDA pove, da njegovo konkretno delovanje pomeni škuevanje k načrtovani državljanski vojni.

Četrty pogovor – 11. aprila 1991

Ameriški ambasador je najprej povedal, da je prosil za sprejem po navodilih vlade ZDA zaradi izmenjave mnenj o stanju meddržavnih, posebno vojaških odnosov med ZDA in SFRJ.

ZDA ocenjujejo, da so odnosi med OS SFRJ in ZDA »tradicionalno dobri« (str. 208). Pričakujejo pa, da se bodo takšni odnosi nadaljevali in se razširili. To je tudi vloga mešane jugoslovansko-ameriške komisije. Zahvalil se je tudi za obiske dveh generalov ZDA in poveljniške ladje VI. sredozemske flote. Pričakuje, da bo obrambni minister Ceyne kmalu prišel na obisk v Beograd.

V nadaljevanju pa je navedel tudi nekatere »nesporazume« in ameriška stališča, in sicer:

- ZDA »trdno verjamejo, da se jugoslovanski problemi ne morejo reševati s silo. Ohranjanje enotne Jugoslavije s silo bi državo vsekakor privedlo v državljansko vojno. ... Jugoslavija se »ne more obdržati, če bi jo držali na merku. ... tudi, če bi OS SFRJ služile interesom posameznih republik. ZDA in EU so pripravljene pomagati republikam Jugoslavije, da rešijo svoje probleme«.
- ZDA sprejemajo ustavno vlogo Predsedstva SFRJ in ZIS, vendar pa ne bodo priznali »nelegalne vlade«.
- ZDA so za enotno Jugoslavijo in tudi za ustavno vlogo JLA pri mirnem razreševanju raznih problemov. Pohvalil je razgovor s slovenskim premierom Peterletom.
- Ne strinja se z mišljenjem generala Vuletića (načelnika kabineta Zslo), da »delovanje ameriškega ambasadorja spodjeda bilateralne odnose in da ne bi smel biti vključen v vojne bilateralne odnose« (vse na str. 210).
- Ameriška stran nadaljuje s pripravami na zasedanje mešane jugoslovansko-ameriške komisije.

General Kadijević se je strinjal, da so jugoslovansko-ameriški vojaški odnosi dobri, pa naj se zato tudi razvijajo v interesu obeh držav. Postavil pa je tri vprašanja, in sicer:

- Kakšne je razlog, da ambasador navaja »držanje Jugoslavije na merku«?
- O kateri »nelegalni vladi« je beseda?
- Kakšen je razlog, da ZDA ne bi podprle politike JLA, ki bi bila samo v interesu ene republike?

Obenem pa je general Kadijević ambasadorju postavil še naslednje vprašanja:

- Kaj se bo zgodilo z Jugoslavijo v naslednjem tednu?
- Ocena o dogajanju z JLA na Hrvaškem in v Sloveniji! Ali je to nasilje izven zakona?
- Kako ocenjuje dejstvo, da je Slovenije prekinila pošiljanje nabornikov v JLA? Kako naj potem JLA deluje za enotno Jugoslavijo (vse na str. 212)?

General Kadijević je prosil ambasadorja, naj mu jasno odgovori na ta vprašanja, saj se skozi reševanje le-teh zrcali tudi njegovo stališče in odnos do enotne Jugoslavije.

Ambasador Zimmermann se je strinjal, da gre za »globalna vprašanja« in je nanje odgovoril takole:

- Vsem sogovornikom so rekli, da se demokracije in enotnosti Jugoslavije ne moreta reševati s silo.
- ZDA priznavajo Predsedstvo SFRJ in ZIS kakor tudi republiške vlade.

Na dodatno vprašanje generala Kadijevića, kaj storiti s Slovenijo, ki dejansko izsiljuje, je ambasador Zimmermann dejal, da ZDA »ne bodo dale podpore odhodu Slovenije iz Jugoslavije, vse dokler se o tem ne bodo dogovorili z ostalimi v Jugoslaviji« (str. 214). Strinjal se je, da so JLA edina OS v SFRJ.

General Kadijević je ponovil, da je Slovenija včeraj zavrnila vse predloge, češ, da grejo iz Jugoslavije. Zatem je dodal: »Če hoče Slovenija iz Jugoslavije, naj gre, vendar na legalen in miren način« (str. 215).

Ameriški ambasador je ponovil, da se po helsinškem sporazumu državne meje ne morejo spreminjati brez sporazuma z ostalimi republikami in na miren način, in dodal: »Mi smo Sloveniji jasno povedali stališče naše vlade, da Slovenija ne more iti iz Jugoslavije brez pristanka ostalega dela Jugoslavije in na miren način« (str. 215). Mnei, da se bo Slovenija vendarle pogajala razen, če ne bo JLA storila kakšnega nepremišljenega koraka, pa bi se »Slovenija odločila, da se nenadoma odcepi« (str. 217).

General Kadijević je zatrdil, da se to ne bo zgodilo.

Ambasador Zimmermann je dodal: »Če se bo Slovenija odločila, da zapusti Jugoslavijo, vedite, da je Hrvaška sklenila, da bo storila enako, a to bi zatem vse probleme še bolj otežilo ...« (str. 216).

Zatem je general Kadijević vprašal ameriškega ambasadorja, zakaj je izrazil bojazen, da bi se JLA zavzela za interese ene republike, pa je dobil odgovor, da je JLA že obtožena, da deluje v interesu ene republike. Zaenkrat ZDA niso podprle takšne obtožbe, saj so enote JLA v Pakracu, Beogradu in na Plitvicah delovale zaradi pomiritve. V kolikor pa bi se pokazalo, da se je JLA postavila v službo ene republike, potem bi to »spodkopalo dosedanje sodelovanje« (str. 217).

Zatem je dodal, da v ameriški vladi obstajajo različni pogledi glede bodočnosti Jugoslavije, njega, ambasadorja pa imajo za optimista. Osebnostno verjame, da se »Jugoslavija še vedno lahko dogovarja, da preide skozi izjemno težak proces demokratizacije« (str. 218).

Ambasador Zimmermann je obvestil generala Kadijevića, da je februarja v Zagrebu hrvaškim voditeljem povedal, da ZDA nasprotujejo ilegalnemu nabavljanju orožja in ustanavljanju prevelikih policijskih sil.

Zaključil je, da so ZDA zelo prijateljsko naklonjene Jugoslaviji in OS SFRJ, pa pričakuje, da se bo tudi JLA zavzela za mirno reševanje problemov.

General Kadijević se je zahvalil za stališča ZDA, vendar je poudaril, da so za JLA odločilna tista stališča, ki jih bo sprejelo Predsedstvo SFRJ. Obenem je ponovil, da je JLA predlagala mirno demokratizacijo v roku kakšnih pet let, ne bo pa sprejela stihijske dezintegracije Jugoslavije na posamezne republike, saj to vodi naravnost v krvavo državljansko vojno.

Osebnostno meni, da sta vlada ZDA in ambasador delovala nasprotno z izraženimi stališči o enotnosti Jugoslavije, saj nista dovolj odločno zavrnila stališča posameznih republik o odcepitvi. Priznal pa je tudi, da Predsedstvo in ZIS nista delovala dovolj odločno ko je šlo za gospodarsko in ustavno reformo. Ko je omenjal problem oboroževanja Hrvaške, najprej HDZ, policije in zatem še vojske, je vprašal, kaj se bo zgodilo, če se bodo začeli oboroževati Srbi na Hrvaškem in v BiH, pa je ameriški ambasador odgovoril samo z eno besedo: »Katastrofa!« (str. 222). Zameril je ambasadorju, da si dovoli ocenjevati razmere v Jugoslaviji, pa čeprav je povsem jasno, da ne pozna dovolj razmer in stanja.

General Kadijević je zagotovil ameriškem ambasadorju, da bo JLA delovala »demokratsko in na miren način« (str. 224), vendar ne bo dovolila, da bi nekdo tepel to

vojsko. Če so ZDA proti nasilju, naj potem obsodijo tistega, ki to nasilje izvaja, ne pa tistega, ki hoče nasilje zaustaviti.

Peti pogovor:

Pogovor datumsko ni opredeljen in verjetno ni stenografiran.

General Kadijević je samo navedel, da je ameriški ambasador Zimmermann tokrat prišel k njemu kot predstavnik skupine ambasadorjev skupine držav EU, saj je francoski ambasador ustno obtožil delovanje JLA na Hrvaškem. General je ta demarš zavrnil in napotil ambasadorje, naj se pritožijo v Zagrebu.

Šesti pogovor – 13. julija 1991

General Kadijević navaja, da je ta, zadnji pogovor z ameriškim ambasadorjem Zimmermannom povsem jasno pokazal dvoje:

- da se je ambasador Zimmermann odprto izkazal kot pristaš »politike razbijanja Jugoslavije po nemškem konceptu« (str. 225) in
- da je demonstrativno zapustil pogovor, ko mu je general Kadijević odprto povedal svoje mnenje o politiki ZDA in njegovem osebnem angažiranju.

Zato podrobneje pogledajmo, kako je potekal ta dokaj razburljiv pogovor, ki se je začel na pobudo ameriškega ambasadorja.

Ambasador Zimmermann je takoj povedal, da prihaja po naročilu vlade ZDA, da »ima težka navodila« (str. 226), in sicer:

- Američani so zelo zaskrbljeni zaradi mobilizacije velikih sil JLA (dveh mehaniziranih divizij), kar se vidi iz satelita, kakor tudi zaradi prisotnosti srbskega faktorja v tej mobilizaciji;
- Američani izražajo velike dvome ciljev in usmeritvah JLA, posebej v odnosu do Hrvaške, kar bi lahko usodno vplivalo na odnose z ZDA in EU;
- ameriška ambasada je obvestila svojo vlado, da je bila junijska akcija JLA v Sloveniji povsem »defenzivne narave«, da je šlo za »zavarovanje meje« in da so Slovenci izvedli »prvi akt sile« (vse na str. 226);
- ameriška vlada nima vpliva na poročanje CNN in BBC;
- general Adžić je menda v svojem svarilnem govoru na TV zrušil mit o dobronamernosti JLA;
- zato v ZDA obstajajo »ogromni sumi« glede ciljev in usmeritvah JLA, pa priporoča »previdnost« (vse str. 227).

General Kadijević je najprej povedal, da je k ameriški oceni največ prispeval ambasador sam, pa ga je zato prosil, da ameriški vladi prenese njegova stališča, ne pa svoje interpretacije. Zatem je vprašal ambasadorja Zimmermanna, ali ve za številčno stanje republiških vojska, posebno na Hrvaškem, ki se pripravljajo na obračun s Srbi na Hrvaškem in posredno z Jugoslavijo.

Ker ambasador Zimmermann ni mogel odgovoriti na postavljeno vprašanje, ga je general Kadijević zaprosil, naj ameriški vladi prenese naslednje:

- samo v tem letu (1991) je bilo 108 mednacionalnih spopadov, v glavnem med Srbi in Hrvati, v katerih je bilo ubitih 298, ranjenih pa 472 oseb;
- v Sloveniji, na Hrvaškem in tudi v Srbiji je bil izvršenih 743 napadov na pripadnike JLA, od tega 51 z orožjem, obenem pa je bilo porušenih 7 objektov, poškodovanih 17 vozil in razoroženih 46 starešin, pa je tako v teh spopadih bilo 4 vojaških oseb ubitih, 39 ranjenih in 83 poškodovanih;
- v akciji v Sloveniji je bilo ubitih 44 pripadnikov JLA, ranjenih pa 184;
- (večje izgube so bile na Hrvaškem v eni vasi – Borove selo);
- krizna žarišča v Jugoslaviji se množijo, ne samo na Hrvaškem, tudi na Kosovu in v BiH;
- trenutno je v Jugoslaviji že 27.000 beguncev, v glavnem iz Hrvaške;
- hrvaška vojska šteje 105.000 vojakov, slovenska 55.000, Kninska krajina 20.000, v Slavoniji 20.000 itd;
- ne samo v Sloveniji, tudi v drugih delih Jugoslavije se aktivirajo enote TO;
- enote JLA štejejo samo 72.000 vojakov, od katerih je 63.000 neusposobljenih (majska in junijska partija nabornikov);
- nedavno smo mobilizirali 70.000 rezervistov, tako da ima JLA trenutno 140.000 usposobljenih vojakov (proti 200.000 v republiških TO!);
- mobilizacija ni izvršena v Sloveniji, na Hrvaškem in na Kosovu.

V nadaljevanju je general Kadijević jasno povedal ambasadorju Zimmermannu, da ni objektivno poročal o stanju v JLA.

Na to je ambasador Zimmermann odgovoril: »Jaz doslej nisem bil nikdar obtožen, da sem nepošten in to razumem kot osebno žalitev« (str. 233).

General Kadijević je menil, da naj sam oceni, ali gre za osebno žalitev, ker ima pač pravico, da oceni »... kaj Vi delate v moji državi« (str. 233).

Nato je ambasador Zimmermann (jezno) zapustil pogovor ...

Ali je bil tudi maršal Josip Broz - Tito kriv za razbijanje Jugoslavije?

Sodobniki so o maršalu Josipu Brozu - Titu že izrekli svoja mnenja in tudi sodbe. To velja predvsem za svetovne državnike, ki so se Titu poklonili ob njegovi smrti maja 1980, najbolj prepričljivo pa mnenje skozi javnomnenjske ankete izražajo nekdanji prebivalci SFRJ.

Nesporne so številne zasluge, ki jih tudi zgodovinarji priznajo maršalu Titu, predvsem pa partizanski upor, odločen odpor Stalinu, samoupravni socializem, miroljubna koeksistenco, bratstvo in enotnost, ki je Jugoslaviji zagotovilo polstoletno mirno življenje.

Tudi podrobnejše analize domačih zgodovinarjev⁴, čeprav s krajše, 30-letne časovne razdalje, kažejo, da so njegove zgodovinske zasluge nesporne, pa tudi to, da bo mit o maršalu Titu še dolgo ostal v teh prostorih.

Josip Broz – Tito, maršal SFRJ
(Vir: Google, Slike)

Politično-ideološki nasprotniki mu bodo pripisovali vse mogoče napake in grehe, tudi brez argumentov. To velja predvsem za glavno obtožbo (brez dokazov), da je prav maršal Tito kriv za poboje domačih kvizlingov. Pri tem pa enostavno pozabljajo, da je prav maršal Tito na predlog generalmajorja Arsa Jovanovića, načelnika Vrhovnega štaba NOVJ, dne 15. maj 1945 podpisal ukaz, s katerim je prepovedal fizične likvidacije kvizlingov in nasploh vojaških ujetnikov⁵. Nekateri pač bolj verjamejo verbalnim obtožbam Milovana Djilasa, nekdanjega Titovega sodelavca in poznejšega odpadnika⁶.

Kot pripadnik JLA in generalmajor o vlogi maršala Tita kot vrhovnega poveljnika OS SFRJ nisem nikdar imel nobenih pomislekov niti zamer. Imel sem številne znance in prijatelje, ki so bili blizu maršalu Titu, pa tudi sam sem sodeloval v nekaterih protiobveščevalnih akcijah varovanja Vrhovnega poveljnika. O njegovih konceptualnih rešitvah, posebno o SLO in DS, sem tudi pisal.

V CD-izdaji *Balkanskega vojaškega poligona*⁷ iz leta 2008 sem dodal podnaslov: ***Kdo so glavni krivci za razbijanje Jugoslavije?***, vendar nikjer nisem omenjal kakršnekoli posredne ali direktne krivde maršala Tita. Podobnega nisem zasledil niti pri ostalih domačih vojaških publicistih.

⁴ Jože Pirjevec, *Tito in tovariši*, Ljubljana, KM 2011, Ljubljana.

⁵ Depešni ukaz VŠ NOVJ z dne 15. 5. 1945 se nahaja tudi v ARS, škatla 41, fascikel 3. Javno sem o tem pisal v *Nedeljskem dnevniku* 3. marca 2002 v članku z naslovom **Še drugič: grobovi da, spomeniki ne!** (Titov ukaz o prepovedi likvidacije domobrancev in ujetnikov se nahaja v AS). Članek s podobno temo je dosegljiv tudi na spletu <http://users.volja.net/marijankr>

⁶ V *Balkanskem vojaškem poligonu*, Ljubljana, 1998, v podpoglavju 2.1.5 Poboji vrnjenih kvizlingov in vloga JA sem nakazal inačico iz krogov vojaške varnostne službe JLA, da je šlo dejansko za ustni ukaz po diktatu sovjetskega NKVD.

⁷ Marijan F. Kranjc, *Balkanski vojaški poligon*, Maribor, Pro-Andy, 2008.

Zato sem bil neprijetno presenečen, ko sem v sedanji knjigi generala Kadijević zasledil nekaj negativnih mnenj o vlogi in krivdi maršala Tita za razpad Jugoslavije.

Zapisane so sicer nekako mimogrede, vendar so dovolj opazne, pa sem se zato odločil, da jih brez komentarja objavim pod posebnim naslovom. Bralci naj presodijo, kdo ima prav.

Osebnostno ne bom ocenjeval besed ali misli generala Kadijevića, ker se mi zdi, da gre za subjektivne ocene o skupnih sistemskih rešitvah, za katere ne moremo obsojati pokojnega vrhovnega poveljnika, saj je prav gotovo, da dejansko ni imel nobenih namer niti misli o »razbijanju« druge Jugoslavije, ki jo je dejansko uspel ustanoviti in dolgo časa tudi uspešno voditi.

Kot načelnik Štaba vrhovnega poveljstva OS SFRJ lahko tudi general Kadijević kritizira ali pa samo komentira poteze in odločitve Vrhovnega poveljstva – Predsedstva SFRJ, povsem neprimerno pa je, da vali krivdo na pokojnega maršala Tita, ki se ne more niti braniti!

V II. poglavju z naslovom ***Glavni problemi v državi in njihov vpliv na razpad SFRJ*** je general Kadijević po naslednjem vrstnem redu analiziral probleme:

- sistem socialističnega samoupravljanja v funkciji razbijanja SFRJ (59–61),
- organizacija države in njen vpliv na razpad SFRJ (61–69),
- stanje, problemi in vloga oboroženih sil Jugoslavije (69–90)

Ne brez razloga navajam število strani, na katerih je general Kadijević obravnaval navedene tri »glavne« probleme, za katera je dokaj vehementno kot glavnega krivca označil prav pokojnega maršala Tita, pa tudi Edvarda Kardelja.

Glavni razbijalci jugoslovanske države naj bi bili »največji zagovorniki« osnovnih načel socialističnega samoupravljanja, konkretno Milan Kučan in Josip Vrhovec, kot avtorja ***»Kritične analize funkcioniranja sistema socialističnega samoupravljanja«***. Namreč, general Kadijević je zatrdil, da je »jugoslovanski sistem socialističnega samoupravljanja v ekonomski sferi vseboval v sebi vse bistvene napake realsocialističnega sistema« (str. 60), pa je tako omogočil samo razbijanje Jugoslavije, kar je bil glavni motiv Edvarda Kardelja že od leta 1974.

General Kadijević se sicer strinja, da je druga Jugoslavija nastala med NOB na podlagi »bratstva, enotnosti in enakopravnosti« kot federacija, vendar pa vztraja pri svojem stališču iz leta 1988, ko je izjavil, da »Jugoslavija ne more biti unitaristična niti konfederalna država«. Tako naj bi maršal Tito že leta 1962 spremenil svojo odločitev in pristal na Kardeljev »koncept razpada Jugoslavije« (str. 65).

Pri tem naj bi šlo za dve obdobji: od 1962 do 1974, ko so se pripravljale politične, ekonomske in vojaške osnove za sprejem nove ustave, ter obdobje od 1974 naprej, ko se je izvajal sam proces razbijanje države.

Pri redefiniciji ustavnih določil, posebej glede funkcioniranja Predsedstva SFRJ, je general Kadijević omenil tri ameriška vohuna: člane Predsedstva – Janeza Drnovška,

Vasilija Tupurkovskega in Stjepana Mesića, ki so o vsem obveščali ameriškega ambasadorja Zimmermanna (str. 67).

Glede razvoja OS SFRJ je general Kadijević priznal, da je bil maršal Tito »glavni ideolog« zelo uspešne in originalne doktrine NOB (str. 70), pa tudi razvoja JLA do leta 1962, ko sta se oblikovali dve skupini: prva, ki se je zavzemala za oborožene sile enotne Jugoslavije, in druga skupina, na čelu s Kardeljem in Bakarićem, katere motiv je bil, da se rušenje federalne države prenese tudi na oborožene sile. Takoj zatem pa je general Kadijević dodal: »Tito, ki je kot vodja ZKJ in šef države ta koncept rušenja federalne države že sprejel, se je v primeru oboroženih sil dvoumil, variiral med tema dvema skupinama ... Ker pa je medtem čas tekkel, je Tito vse bolj sprejemal Kardeljevo koncepcijo sestave oboroženih sil in doktrino njene uporabe (str. 72).

V nadaljevanju je general Kadijević kot negativne označil »najvažnejše segmente« (73–74) Kardeljeve koncepcije v ustavi 1974:

- generalno tezo o »oboroženem narodu«, ki je v oborožene sile prinesla »samoupravno anarhijo«;
- formiranje dveh »enakopravnih komponent OS SFRJ – JLA in TO«, kar je pomenilo tudi formiranje republiških in pokrajinskih vojska, pa je to bila »velika konceptualna zmaga razbijalcev Jugoslavije«, katerim je potem ostalo še samo »razbijanje JLA«;
- tezo o »množičnem oboroževanju naroda«, kar je pomenilo, da se oborožijo tudi republiške vojske – TO in tako pripravijo za eventualno zoperstavljanje intervenciji JLA;
- pravice republik in pokrajin, da same organizirajo in vodijo svoje TO;
- formiranje komitejev ZKJ za SLO in DS, kar je pomenilo, da organi ZK prevzamejo kontrolo nad OS SFRJ;
- financiranje JLA je sicer prevzela federacija, TO pa republike, vendar je republikam in pokrajinam dana pravica, da sodelujejo pri formiranju proračuna federacije za OS SFRJ;
- formiranje operativnih strateških enot – vojaških območij in korpusov v okvirih republiških oz. pokrajinskih meja in z nacionalnimi kadri.

Na ta način je, po mnenju generala Kadijevića, JLA praktično »postala vojska brez svoje države« (str. 76), kar naj bi bil edinstven primer na svetu!

In nazadnje, general Kadijević je še enkrat ponovil, da je »Tito sprejel ta Kardeljev koncept države, samoupravnega socializma in vojske in da je to neizpodbitna zgodovinska resnica, pa tudi, da je to dejansko opredelilo nadaljnji tok dogodkov v Jugoslaviji na poti njenega razpada« (str. 81).

General Kadijević je sicer v nadaljevanju priznal, da so bile OS SFRJ usposobljene za obrambo države pred zunanjo agresijo, niso pa bile pripravljene za »specifičen vid agresije« – od znotraj oz. za obrambo ustavnega položaja države!

To je tudi pomenilo, da nismo imeli pravega odgovora za albanski separatizem, za slovenski, hrvaški in muslimanski nacionalizem niti ne za (srbski) politični revanšizem!

V končni fazi se je JLA opredelila, da brani samo tiste narode, ki žele biti v skupni državi, kar je praktično pomenilo samo Srbijo in Črno goro, da bi se nazadnje tudi Črna gora odločila za samostojnost.

Glede na vsebino knjige nisem bil niti presenečen, da se je general Kadijević tokrat opredelil kot Srb, pa čeprav se je dolga leta poprej vedno predstavljal kot Jugoslovan ...

Bil sem pa, na žalost, zelo presenečen, ker je general Kadijević ponovil že 6. julija 1991 javno izrečene očitke maršalu Titu glede »jugoslovanarstva«, rekoč, da so že: »... marca 1962 prevladale sile, ki so koncipirale republike kot samostojne države ... Prišlo je tudi do obračuna z jugoslovanstvom. Tito se je v tistem času opredeljeval kot Jugoslovan, pa tudi kot Hrvat. Prišlo je celo do prepovedi opredeljevanja kot Jugoslavana, ker se je to identificiralo kot unitarizem. Tu je Tito prvič padel na zgodovinskem izpitu« (str. 37).

Tito je bil vendarle, zgodovinsko gledano, že uveljavljena jugoslovanska osebnost, zato subjektivne ocene, tudi Kadijevićeve, niso sprejemljive. Javnomnenjske ankete še vedno postavljajo maršala Tita na visoko mesto priljubljenosti in spoštovanja!

Kriviti maršala Tita za razpad Jugoslavije je zato ne samo neprimerno, temveč tudi nezgodovinsko.

Ali je bil Edvard Kardelj glavni ideolog razgradnje Jugoslavije in glavni nosilec napadov na JLA?

Edvard Kardelj (1910–1979)
(Vir: Google, Slike)

Iz prejšnjega poglavja smo lahko zaključili, da je general Kadijević označil maršala Tita za »glavnega krivca«⁸ razpada Jugoslavije, obenem pa je tudi Edvarda Kardelja obtožil kot »glavnega ideologa« razgradnje te iste Jugoslavije. Zato je potrebno predstaviti vse Kardeljeve grehe!

Še prej pa moram dodati svoje mnenje o medsebojni povezanosti maršala »Tita in tovarišev«, kakor jih je označil zgodovinar in akademik dr. Jože Pirjevec. Poznavajoč bivši sovjetski obveščevalni in partijski sistem, po katerem so izbirali in postavljali partijske in druge kadre na politično-obveščevalne dolžnosti v bodočih satelitskih državah vzhodno-evropskega bloka, se moram na kratko pomuditi pri kominternovski doktrini t. i. delegiranja kadrov. Gre za dve vrsti kadrov: partijske in nepartijske. Če bodo arhivi kominterne v doglednem času potrdili, da je Josip Kopinič - Vokšin (tudi Mali in Vazduh) predlagal Josipa Broza - Valterja za šefa »balkanske sekcije« kominterne in Lovra Kuharja (Prežihov Voranca) za »zahodnoevropsko«. Tito je zatem postavil Edvarda Kardelja - Bevca za »srednjeevropsko« sekcijo in Iva Ribarja - Lola za svojega namestnik. Na osnovi takšne hierarhije je potrebno obravnavati tudi vse druge odnose, predvsem pa kadrovanje. Namreč, osnovni princip sovjetske obveščevalne doktrine je bil neprekinjeno preverjanje zvestobe, saj so le na ta način lahko preprečevali vdore tujih obveščevalnih služb. Če je Josip Broz - Valter predlagal Edvarda Kardelja na enega od kominternovskih položajev, potem je tudi razumljivo, da sta se medsebojno družila, sodelovala in spoštovala. Drugačen je bil odnos do ostale sovjetske agenture, ki jo je Tito predlagal, kot je to Nkvd (Ivan Krajačić - Stevo) in JLA (generali Kosta Nadj, Ivan Gošnjak, Milan Žeželj, Nikola Ljubičić, morda tudi Veljko Kadijević)⁹, ali pa so sovjetske službe izbirale agente iz drugih struktur, meščanskih (dr. Dragiša Vasić), kvizlinških (general Draža Mihailović), partijskih (Andrija Hebrang, Sreten Žujović - Crni, Milovan Djilas). Veljalo je pač staro pravilo prijateljstva, kdor pa ga je prekršil, je bil izobčen, zavržen, pa tudi likvidiran! To samo mimogrede za razumevanje odnosov Tito – Kardelj in ostalih.

General Kadijević je menil, da je bil do 1962¹⁰ razvoj SFRJ pozitiven, nato je bila zavržena ideja jugoslovanstva, pa so na dan prišli republiški in pokrajinski nacionalizmi. S to »prvo in glavno napako je dejansko podpisana smrtna obsodba drugi Jugoslaviji« (str. 64). Za glavna krivca je seveda označil prav Tita in Kardelja, ko je navedel, da so se razprave v jugoslovanskem političnem vodstvu, po »Titovem omahovanju, končale 1962 z zmago Kardeljevega koncepta Jugoslavije, ki se bo pozneje pokazal kot koncept razpada Jugoslavije« (str. 65).

⁸ Poleg navedb v 3. nadaljevanju, je to eksplicitno zatrdil tudi dr. Vuk Obradović, generalmajor in zadnji načelnik kabineta generala Kadijevića, da je že 19. septembra 1991 razglasil pokojnega maršala Josipa Broza - Tita za **največjega krivca razpada SFRJ** (Dr. Vuk Obradović, generalmajor, *Jedini preživeli posle izgubljene bitke*, Profil 1998, Beograd).

⁹ Na spletnih straneh Googla je mogoče zaslediti tudi domneve, da je verjetno general Veljko Kadijević dobil zatočišče oz. politični azil v Rusiji leta 2000 v času vladavine Putina in Medvedjeva ravno na podlagi poprejšnjega sodelovanja z eno od sovjetskih obveščevalnih služb, leta 2008 pa tudi rusko državljanstvo. Mnogi so doslej špekulirali, da je bil general Veljko Kadijević bolj naklonjen Američanom, ker je v Fort Leavenworthu, leta 1963 obiskoval enoletno poveljniško-štabno akademijo (ne pa West Point, sicer znano vojaško akademijo, ki traja štiri leta). Seveda, navadne špekulacije slovenskih avtorjev, seveda brez arhivov!

¹⁰ M. F. K., *Balkanski vojaški poligon*, CD, Pro-Andy Maribor, 2008, str. 69 in 70 – spor med pristaši administrativnega socializma in samoupravljanja.

Tako je ustava iz leta 1974 označena kot »ustavno-pravna osnova«, ki je Jugoslavijo vodila naravnost k razpadu. Iz »Kardeljeve ustave« sta izhajali dve karakteristiki: onemogočeno je uspešno funkcioniranje države in možnost, da se država razbije na ustavni način!

General Kadijević pri tem našteva poglavitne grehe navedene ustave, predvsem pa neučinkovitosti kolektivnega vodstva države – Predsedstva SFRJ, prevelike pristojnosti ZIS, izenačen položaj pokrajin z republikami (kar je razbilo Srbijo), napačen razvoj OS SFRJ, ki je omogočil formiranje republiških vojsk, primat republiških ustav pred zvezno in podobno.

Poleg tega, da je general Kadijević zavrnil Kardeljev sistem socialističnega samoupravljanja, mu je seveda najbolj zameril kvaziteorijo o »oboroženem narodu« (str. 72), kakor tudi vse poznejše ukrepe, da se razbije JLA!

V III. poglavju z naslovom *Važnejši dogodki v končni fazi razbijanja SFRJ* je general Kadijević v uvodnem podpoglavju *Napadi na JLA v Sloveniji* zapisal, da so napadi na JLA v Sloveniji predstavljali »začetek končnega udarca za obstoj jugoslovanske države« (str. 91), zatem pa je dodal: »Na čelu vseh napadov iz Slovenije na JLA, v času in po pomenu, stoji Kardeljeva koncepcija razbijanja enotnosti in učinkovitosti OS Jugoslavije vsebovana v ustavi 1974. Tedaj in tudi pozneje se je prek oboroženih sil nastopalo proti jugoslovanski državi« (str. 91). General Kadijević je zatem nanizal vse naglavne Kardeljeve grehe, ki sem jih že omenil.

Ker je Edvard Kardelj leta 1979 umrl, Tito pa leto dni kasneje, prav gotovo nihče od njiju ne bi dovolil, da bi se dogodki razvijali, kakor so se kmalu zatem zvrstili na tleh Jugoslavije.

General Kadijević je brez ustreznih dokazov nanizal najvažnejše dogodke, ki so se zvrstili po naslednjem vrstnem redu:

- oktobra 1984 je bila na sestanku izbranih funkcionarjev Slovenije sprejeta odločitev, da se gre v »odprt politični napad na JLA«, ki ga bo vodila »mladinska organizacija Slovenije« s svojimi sredstvi informiranja in zahtevala »reformo JLA« (str. 91);
- napadi na JLA so bili podprti s strani vodstva SR Slovenije, okrepljeni so bili leta 1988 ob ustavnih spremembah, zatem pa so bili v funkciji neposrednih priprav za »secesijo Slovenije od Jugoslavije« in oblikovanje »lastne vojske« (str. 93), da bi se sredi leta 1991 sprevrgli v oborožene napade;
- enote JLA so po 26. juniju 1991 v dveh dneh vzpostavile narušen mejno-carinski režim, po napadu TO Slovenije pa se je JLA odločila, da se bo umaknila iz Slovenije.

S tem dejanjem je razbijanje SFRJ prešlo v zaključno fazo, saj je bila »teorija domin« neizprosna, ker pač podiranja domin ni bilo mogoče zaustaviti.

Verjetno se bodo zaustavile nekje na mejah »beograjskega pašaluka«, saj smo nedavno slišali samozvanega kosovskega voditelja, da razmišlja o združitvi vseh Albancev v enotno državo!

Kdo je že to napovedal?

Kakšen protiudar je napovedal general Kadijević, bomo izvedeli šele v zadnjem nadaljevanju ...

Najprej pa o tem, zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara. Gre za najbolj vprašljivo poglavje o tem, kako preprečiti razbijanje Jugoslavije¹¹, zato o tem v naslednjem nadaljevanju.

Zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara?

Najbolj vprašljivo poglavje v procesu razbijanja SFRJ je vsekakor vprašanje, zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara. O tem problemu bodo svoje mnenje in končne sodbe povedali zgodovinarji, ko bodo proučili še vedno zaupne dokumente iz arhivov JLA

Admiral Branko Mamula, predhodnik generala Kadijevića na položaju zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, je v svoji knjigi »*Primer Jugoslavije*«¹² že leta 2000 opozoril na usodno napako generala Kadijevića, ker ni odločno izvedel dobro načrtovanega in pripravljenega vojaškega udara, ki bi Jugoslaviji prihranil nacionalistično-verske spopade, državljansko vojno in jo tudi obvaroval pred razpadom. Podrobneje o tem na koncu ter v zaključni oceni.

Naj tudi spomnim na svoje stališče o vojaškem udaru, ki sem ga že 1998 predstavil v *Balkanskem vojaškem poligonu* pod *Načrti JLA za vojaški udar* (str. 242–243, 267, 286 idr.).

Zdi se mi, da je general Kadijević z večjo zamudo odgovarjal na dokaj hude obtožbe svojega predhodnika admirala Mamulo. In to celo v dveh poglavjih: IV. Moja nesoglasja z vodstvom Srbije (str. 115–152) in V. Vojaški udar (str. 153–166).

¹¹ Formalno se je to začelo 22. februarja 1990, ko je štab vrhovnega poveljstva začel razpravo o "nadaljnjem razvoju koncepcije splošnega ljudskega odpora" oziroma z glavnim problemom "vloga JLA pri nevtralizaciji notranjega sovražnika". Pri tem naj bi tudi modificirali novo nalogo JLA: "Braniti samo tiste narode, ki žele živeti v Jugoslaviji in mirna združitev s tistimi, ki tega ne žele!" Seveda s tem javnost, tudi vojaška, ni bila seznanjena. Po pričevanju Jovića mu je general Kadijević že kmalu zatem (26. aprila 1990) prvič poročal, da so načrti za izredne razmere v Sloveniji in na Hrvaškem že pripravljeni!

Šele v avgustovski (1990) izredni številki *Vojnega dela* smo lahko brali obširno razpravo z naslovom *Dograditev splošne ljudske obrambe v luči sprememb v svetu in Jugoslaviji*. Glavni referat pod naslovom *Spremembe v sodobnem svetu in njihove implikacije na dograditev koncepcije splošne ljudske obrambe in oboroženih sil SFRJ* je podal generalmajor prof. dr. Radovan Radinović (tudi moj drugi mentor za teoretično generalsko nalogo). Bil je odličen analitik in njegova stališča so pogosto prevladala pri strateških vojaško-političnih ocenah. Kot primer samo navajam njegovo oceno o TO, po kateri bi v krizni situaciji "izrazile popolno lojalnost" republiškem vodstvu! Zato je verjetno potem tudi sledil tisti ukaz o odvzemu orožja nekaterim TO. General Radinović je bil kot načelnik Inštituta za strateške študije JLA tudi osnovni kreator vojaške politike in zato tudi osvojen v nekaterih sredinah. Baje mu že očitajo zgrešene vojaško-politične in strateške ocene.

¹² Branko Mamula, *Slučaj Jugoslavije*, CID Podgorica, 2000

Predstavljam poglede generala Kadijevića, in sicer:

- Po uspešni intervenciji JLA, ki je marca 1991 v Beogradu preprečila demonstracije srbske opozicije, je bil general Kadijević 11. marca 1991 poklican v kabinet Borisava Jovića, predsednika Predsedstva SFRJ, kjer mu je prisotni Slobodan Milošević, predsednik Srbije, predlagal, da »JLA prevzame oblast, zapre, kogar je potrebno, in uvede red v državi«. General Kadijević mu je odgovoril, da sam takšne usodne odločitve ne bo sprejel, zato se bo posvetoval s člani štaba vrhovnega poveljstva.
- Že naslednji dan je general Kadijević sporočil predsedniku Joviću naslednje (str. 137): »(1) JLA ne bo prevzela oblasti v državi z »vojaškim udarom«, kakor je zahteval Milošević, ker je štab VP ocenil že pred Miloševićem, da bi ta poskus doživel tragičen poraz, posebej dolgoročno ... (2) Namesto tega štab VP predlaga uvedbo izrednega stanja v državi z ustreznimi ukrepi, da bi na legalen način zagotovili vse tisto, kar bi »vojaški udar« poskusil doseči na nelegalen način«.
- Ker Predsedstvo SFRJ ni sprejelo stališča JLA o izrednem stanju (rezultat glasovanja je bil 4 : 4), je general Kadijević tajno obiskal ZSSR, vendar je predsednik Gorbačov zavrnil zaščito SFRJ pred Natom, zatem pa je Predsedstvu predlagal modificiran načrt, s katerim se je strinjal tudi Milošević. General Kadijević je takole predstavil novi načrt (str. 149): »(1) Da prva inačica – prevzem oblasti s strani JLA – nima nobene možnosti, da bi v obstoječi mednarodni in notranji situaciji dosegla svoj cilj. Nasprotno, vojska bi nase prevzela odgovornost za razbijanje Jugoslavije, čeprav je edina jugoslovanska institucija, ki se je najdalj in dosledno borila za ohranitev Jugoslavije. (2) Da druga inačica – še naprej delovati v okvirih ustave – čeprav z mnogimi resnimi slabostmi, ima znatno prednost pred prvo inačico ... zato štab VP predlaga, da se to sprejme kot dokončno stališče ...«
- V tem smislu je 19. marca 1991 štab vrhovnega poveljstva SFRJ izdal tudi javno sporočilo (str. 150–151), da bo (1) JLA »zavarovala meje«, preprečila (2) »mednacionalne oborožene spopade in državljansko vojno«, (3) »preprečila uporabo sile in zagotovila, da se vsi spori rešujejo na politični način«, da se (4) OS SFRJ zagotovijo normalni pogoji življenja in delovanja (kritika Slovenije), saj JLA ne more prevzeti odgovornosti, ker niso razpuščene paravojaške enote in oboroževanje ljudi. Torej, JLA je za »mirno in demokratično reševanje jugoslovanske krize in sprejem dogovora o bodoči ureditvi Jugoslavije«.
- Na koncu IV. poglavja general Kadijević navaja, da je štab VP tudi prej analiziral možnost vojaškega udara, vendar je ni nikdar definitivno podprl, ker bi »samo vodila v katastrofalni poraz« (str. 152). Zato predlaga, da se »sedanje in bodoče generacije narodov bivše Jugoslavije« seznani z glavnimi razlogi in principi proti vojaškemu udaru – prevratu.
- Tako je general Kadijević v V. poglavju podrobneje spregovoril o vojaškem udaru, pa tako navaja, da je cilj bil vedno SFRJ kot celota, ne pa posamezni narodi (republike). Tako je začetna inačica predvidevala, da se vojaški udar izvede, da bi se SFRJ ohranila kot »celovita federalna država« (str. 153), s tem, da se najprej napiše nova ustava, zatem pa se izvedejo volitve za novo državno vodstvo. Proces vojaškega udara bi trajal maksimalno leto dni.

- Ker pa so nekateri narodi (republike) napovedovali, da se bodo na referendumih ali na druge načine odločili za odcepitev od Jugoslavije, je štab VP modificiral svoja stališča, da se pač ta pravica vsakemu narodu omogoči, obenem pa tudi omogoči skupno življenje tistim narodom, ki žele ostati v skupni državi, Jugoslaviji, vendar vse na miren način, s političnimi sredstvi in brez uporabe sile.
- General Kadijević ponavlja, da se je Jugoslavija vse do 60-ih let dobro razvijala in napredovala, ker sta jo družila jugoslovanska ideja in federalizem. Ko pa je bilo to zavrženo, je bila s tem »zapisana smrtna obsodba drugi Jugoslaviji« (str. 155), saj sta narasli nacionalizem in separatizem ustrezala zunanjim faktorjem, ki so načrtovali razbijanje države.
- V pogojih, ko so v posameznih republikah prišli na oblast nacionalistični voditelji, republike pa so se izrekale za odcepitev iz skupne države, bi bilo iluzorno izvajanje vojaškega udara.
- General Kadijević ponavlja načrt za razbijanje SFRJ, ki je temeljil na štirih idejah, in sicer: (1) na podlagi nacionalnih in verskih nasprotij zanetiti državljansko vojno, (2) državo razbiti po sistemu domin, (3) pod vidom boja proti komunizmu razširiti ideološki revanšizem in (4) izkoristiti svojo politično agenturo v vrhovih federacije in republik ter prikazati razbijanje Jugoslavije kot notranji razpad.
- Velesile, ki so vplivale na nastanek in razvoj prve in druge Jugoslavije, zlasti ZDA in ZSSR, so bile v devetdesetih letih za razbijanje te iste države, kar je tudi pomenilo, da vojaškega udara ne bi dovolile.
- Ker je pri vsakem vojaškem udaru najprej na vrsti aretacija nasprotnikov, bi to pomenilo aretacijo določene skupine republiških voditeljev¹³.
- General Kadijević je menil, da je bilo takratno stanje odnosov tako, da bi poseg JLA predstavljal celo avanturistično potezo.
- V nadaljevanju general Kadijević navaja doslej neznano zanimivost, da je poleg Miloševića, ki je hotel »poriniti JLA v vojaški udar«, to isto namero imel tudi Svetozar Marković, predsednik ZIS v imenu zahodnih sil, ki bi podprle JLA!
- Podoben je bil menda tudi predlog libijskega polkovnika Gadafija, s tem da bi najprej »zrušili srbsko vodstvo«, kar je bila dejansko ideja Izetbegovića in Gligorova, ki sta pred tem obiskala Gadafija, le-ta pa je generalu Kadijeviću to samo potrdil.
- JLA ni bila imuna pred odnosi v državi, ker je nacionalizem načel tudi njeno sestavo. Zato je nepravilno ocenjevati in primerjati vojaške udare na Poljskem ali v Grčiji, ki sta obe enonacionalni državi.
- Štab VP je po marcu 1991 večkrat »preigral« razne inačice vojaškega udara, vendar se je vsaka končala z zaključkom, da bi doživeli poraz.
- General Kadijević je tudi navedel, da bi vojaški udar z izgledi na uspeh lahko izvedli samo takoj po Titovi smrti, sam maršal Tito pa se za vojaški udar ne bi odločil, temveč bi, po njegovem mnenju, izbral drugačne poti!

¹³ Poleg zavzetja glavnih javnih ustanov je bataljon vojaške policije 14. korpusa okrepljen še z dvema četama, ki sta bili pripeljani na letališče Cerklje, imel glavno nalogo hitro in nenadno aretirati določeno skupino voditeljev RS, kakor tudi njihovo izolacijo na skrivni lokaciji. Ta seznam naj bi Sdv Slovenije pridobila s tajnim vdorom v sef načelnika VS 14. korpusa, navaja admiral Mamula. Gre za »primer Napotnik«, o katerem sem pisal v *Balkanskem vojaškem poligonu*.

- Vsaka drugačna pot, kakor bi bil vojaški napad na Slovenijo in Hrvaško, pa bi imela še slabše posledice, saj bi JLA dobila etiketo agresorja, napadene države pa bi se še bolj odločneje uprle zdaj že srbski vojski! Proti JLA bi se začela dejansko tudi partizanska borba oz. SLO in DS po Titovem modelu!
- V takšnem položaju bi seveda zunanji faktorji prevail odgovornost za razbijanje SFRJ na JLA.
- Iz tega izhaja zaključek, da je štab VP razpravljal tudi o možnosti vojaškega udara (str. 166), vendar nobena inačica ni zagotavljala uspeha!

Tako general Kadijević. Končno resnico pa bomo izvedeli šele iz arhivov JLA!

Namreč, prav admiral Mamula, predhodnik generala Kadijevića, navaja v svoji knjigi »**Primer Jugoslavije**« že leta 2000 številne in resne zamere na račun generala Kadijevića. Zato jih tudi navajam:

- Še pred odhodom z dolžnosti zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, je admiral Mamula že 1987 začel pogovore s svojimi najbližjimi sodelavci o izboru svojega naslednika. Bili so trije kandidati: generali Kadijević, Lukežić in Čanadi, na koncu je izbran generalpolkovnik Veljko Kadijević, za načelnika GŠ OS SFRJ pa generalpodpolkovnik Blagoje Adžić. Za oba je leta 1988 admiral Mamula sicer prevzel odgovornost, toda kmalu zatem se je prepričal, da je bil izbor napačen!
- Admiral Mamula navaja (str. 153), da je še pred predajo dolžnosti v dveh primerih posumil o primernosti generala Kadijevića. Prvič naj bi se to zgodilo ob pregledu tajnih načrtov JLA za vojaški udar. Namreč, general Kadijević ni bil prepričan, ali bi JLA izvedla vojaški udar tudi v Srbiji!
- Drugi primer se je zgodil ob sporu generala Stevana Mirkovića, načelnika GŠ OS SFRJ in generala Martina Špeglja, poveljnika 5. armade v Zagrebu, ki je ugovarjal ocenam generala Mirkovića, češ da je srbski nacionalist in podobno. Zato sta takoj naslednji dan z generalom Kadijevićem odšla v Zagreb, da z generalom Špegljem razjasnita primer, saj je šlo za, javnosti zamolčan, nacionalni spor v vrhu JLA! General Špegelj se je popravil in opravičil. No, general Kadijević je admiralu Mamuli zaupal tele besede: »Ti bi lahko na ultimativen način presekali ta spor, kako bom pa jaz to zmoget?« Iz tega je admiral Mamula izluščil Kadijevićevo malodušnost, pa je menda naslednje dni resno razmišljal, da generalu Kadijeviću primanjkuje poguma pri razreševanju primerov visoke občutljivosti (str. 156). Vendar poti nazaj več ni bilo.
- Sledil je tudi prijateljski dogovor, da bo v primeru krize admiral Mamula priskočil na pomoč, kar se je tudi zgodilo. Vendar se je zgodilo tudi to, da je general Kadijević nazadnje celo ukazal, da Varnostna služba JLA operativno »pokrije« admirala Mamulo!
- Seveda je admiral Mamula izvedel tudi, da se je general Kadijević »priklonil Miloševiću in da JLA prehaja v nevarne vode enonacionalnega – srbskega obnašanja« (str. 158).
- Admiral Mamula nadalje navaja, da sta se z generalom Kadijevićem dejansko razšla že 1990 na 14. kongresu ZKJ, vendar je marca 1991 na prošnje generala Kadijevića vseeno prišel v Beograd, da mu nudi obljubljeno pomoč. V razpravah je dojel, da se general Kadijević obotavlja v trenutku, ko je

potrebno sprejeti usodno odločitev. Zato je dojel troje: (1) Kadijević ni general odločitve, temveč samo izvrševanja, (2) ni verjel v sposobnost JLA, da izvrši svoje naloge in (3) ni se mu zdelo potrebno, da je v Jugoslaviji treba zadrževati narode, ki si tega ne želijo. Drugače povedano: opustil je ustavno določeno nalogo, da se brani teritorialna celovitost in ustavni položaj v Jugoslaviji, dokler se narodi drugače ne dogovorijo. Priklonil se je opciji Slobodana Miloševića, da se JLA uporabi za »preoblikovanje Jugoslavije, da bi vsi Srbi živeli v eni državi« (str. 159).

- Torej, general Kadijević se je na koncu odločil, da »zapusti jugoslovansko opcijo in sprejme velikosrbsko« (str. 159).
- Admiral Mamula tudi še navaja, da je bil o mnogih zadevah (tajno) obveščen s strani odgovornih pripadnikov VS JLA, nazadnje tudi od generalmajorja Boškovića, načelnika te službe, ki ga je general Kadijević celo uvrstil med ameriške agente!
- Seveda je admiral Mamula tudi ostro zavrnil kritike na račun koncepcije SLO in DSZ, ki je bila viden dosežek maršala Tita na vojnoprategem področju. Verjetno je (bi) podobno storil tudi s kritiko glede vloge maršala Tita!

Svojo oceno bi strnil takole: general Kadijević je z veliko zamudo reagiral na stališča admirala Mamule, pa tudi drugih¹⁴. Končno oceno pa bo vsekakor dala zgodovinska stroka, ko bodo dostopni vsi arhivski dokumenti JLA!

Subjektivni poskusi zavračanja odgovornosti vsekakor niso sprejemljivi. Naravnost nepošteno pa je prelaganje odgovornosti na maršala Tita, tvorca JLA in voditelja druge Jugoslavije!

Druga faza razbijanja SFRJ in ZRJ – general Kadijević neuspešen svetovalec Slobodana Miloševića

Preskočil bom dve poglavji¹⁵ in se zadržal zlasti pri IX. poglavju z naslovom *Druga, zaključna faza razbijanja SFRJ – razbijanja ZRJ*.

¹⁴ Boško Todorović, Dušan Vilić, *Slučaj Mamula*, Beograd, 2001, predgovor je napisal prof. dr. Radovan Radinović, generalpodpolkovnik v pokoju. Gre za dokaj ostro kritiko knjige admirala Mamule *Slučaj Jugoslavije*, tudi dveh mojih znancev – profesorjev iz Pančeva, ki ju je Milošević na koncu povišal v rezervna generalmajorja JLA, pa tudi generalpodpolkovnika dr. Radinovića, mojega mentorja pri generalski nalogi. Obe knjigi velja seveda prebrati in si ustvariti svoje mnenje.

¹⁵ V VII. poglavju z naslovom *Kritike* je general Kadijević, med mnogimi kritiki njegove vloge in prve knjige, poimensko imenoval samo polkovnika **Ljubodraga Stojadinovića**, novinarja in urednika Narodne armije, in prof. dr. **Radovana Radinovića**, generalpodpolkovnika, načelnika Centra za strateške študije, teoretika in pisca mnogih doktrinarnih del (Bitka v prostoru). Nadalje je še samo Borisavu **Joviću** očital številne »polresnice«, Stjepanu **Mesiću** pa tudi dejansko »razbijanje« Jugoslavije.

Slobodan Milošević
(Vir: Google, Slike)

V tem poglavju je posebej zanimivo dvoje. Prvič, doslej se je zdelo nekako logično, da se je druga in zaključna faza razbijanja SFRJ začela dejansko z razbijanjem nove državne tvorbe iz ostanka druge Jugoslavije – ZRJ oz. 24. marca 1999 z napadom Nata na ZRJ!

General Kadijević pa je mejo pomaknil nazaj, saj meni, da se je ta druga in zaključna faza dejansko začela z njegovim »umikom z dolžnosti zveznega sekretarja za ljudsko« (str. 253), torej, v začetku 1992, točneje 8. januarja 1992)! V nadaljevanju še dodaja, da se je realizacija »celovite II. faze in enotnega načrta razbijanja Jugoslavije začela s prenosom težišča državljanske vojne iz Hrvaške v Bosno in Hercegovino« (str. 256).

In zatem tudi odkriva, da je v tem obdobju do leta 1999 svetoval Slobodanu Miloševiću z željo, da »pomagam svoji domovini, ne pa Slobodanu Miloševiću« (str. 258). General Kadijević nam tudi pove, da je sedemkrat svetoval Miloševiću, predsedniku Srbije oz ZRJ, zato na kratko predstavljam vsako posebej.

Novembra 1994

Osebnostno je Miloševiću posredoval novo oceno situacije: v Bosni je nastala hrvaško-muslimanska koalicija, Jelcin je proti Srbiji, zahodnjaki želijo razdružiti Srbe, zrušiti režim Miloševića in razbiti ZRJ.

Zato je nujno: ne dovoliti razbijanja Republike Srbske in vztrajati pri mirnem reševanju sporov. Izvesti ekonomsko reformo in okrepiti vojsko ZRJ. Republika Srbska lahko sodeluje samo s hrvaško-muslimansko koalicijo, z ZRJ pa je treba nadaljevati proces državnega združevanja. Z Jelcinom ne sodelovati.

Februarja 1995

Dodatna ocena: če Srbija prizna Bosno in Hercegovino kot samostojno državo, se s tem odpoveduje Srbom prek Drine (v BiH). Policija je prevladala vojsko, kar je napačno: kdor nima vojske, je obsojen na propadanje. Načelnik GŠ Vojske ZRJ, general Perišić¹⁶, in poveljnik v Republiki Srbski, general Mrkšić¹⁷, sta sovražnika (miloševićevega) režima.

Predlog ukrepov: pripraviti se za dolgotrajno borbo in zato okrepiti notranjo stabilnost države. Okrepiti vojsko in zamenjati načelnika GŠ. Ne zanemariti vojaške industrije in vojno-tehničnih institutov.

20. maja 1995

Prek Jovića jeposredoval Miloševiću elemente Natove vojaško-strateške ocene: da bi obvladali Balkan, je potrebno razbiti vsako obliko jugoslovanske države, zlasti preprečiti idejo »vsi Srbi v eni državi«. Sledila bo strategija počasnega izčrpavanja. Zato bodo okrepili hrvaško in muslimansko vojsko, Miloševića pa je potrebno kompromitirati s sankcijami in grožnjami vse do kapitulacije.

Nasprotnik ne bo žrtvoval svojih vojakov, zato krepí hrvaško in muslimansko vojsko. Ameriki sledi samo še Nemčija. Obstaja nevarnost razdora v ZRJ, ker se ruši ideja »vsi Srbi v eni državi«! Srbska krajina je že politično razbita. Stanje v vseh treh (srbskih) vojskah je problematično. General Perišić še vedno ni zamenjan. Vojska Republike Srbske je popolnoma teritorializirana in nima nobene večje enote. Vojska Srbske krajine je razbita zaradi političnih sporov. »Vanceov« načrt je propadel.

Da bi preprečili nadaljnji razpad ZRJ, se je potrebno vrniti k enotnemu nacionalnemu cilju! To pomeni: zavrniti priznanje Bosne in Hercegovine ter Hrvaške, vse dokler se Srbom ne prizna pravica do samoopredelitve. Okrepiti je treba vojsko in poraziti muslimansko vojsko v BiH. Dosledno braniti »Vanceov« načrt na Hrvaškem.

25. avgusta 1995

Ker je general Kadijević videl, da Milošević ni sprejel njegovih nasvetov in predlogov, obenem pa mu je bil onemogočen tudi telefonski stik, mu je 25. avgusta 1995 poslal osebno pismo (str. 270), ki se začne takole:

*»Slobodane,
pišem Ti zato, ker so bili vsi moji poskusi, da Ti telefoniram, neuspešni. Jaz sem bil do Tebe vedno korekten, zato sem zelo presenečen, da se nisem mogel s Teboj pogovoriti po telefonu. Če si ocenil, da so sicer bolj redki stiki z menoj nekoristni ali celo škodljivi, sem vsaj pričakoval, da bi mi to povedal osebno.«*

¹⁶ Momčilo Perišić, generalpolkovnik, načelnik GŠ VZRJ, v Haagu obsojen na 27 let zapora.

¹⁷ Mile Mrkšić, generalpodpolkovnik, poveljnik gardne brigade JLA v bitki za Vukovar, nazadnje poveljnik Vojske Republike Srbske, v Haagu obsojen na 20 zapora.

Zatem je general Kadijević Miloševiću ponudil sodelovanje v dveh točkah: pri ocenjevanju sovražnika in urejanju razmer v vseh treh srbskih vojskah. Pismo je zaključil takole:

»O teh dveh vprašanjih semti pred tremi meseci nameraval Tebi sporočiti svoje ocene in predloge. Žal do tega ni prišlo. Da ne gre za vprašanje »naknadne pameti«, ki jo je v teh časih na pretek, ve dobro Bora Jović, kateremu sem tedaj razložil svoje ocene, o vojski pa sem mu samo namignil, ker sem hotel to povedati samo Tebi. Veljko.«

General Kadijević je sedaj tudi razložil nekatere svoje ocene in predloge. Najbolj ga je seveda čudilo, da Milošević še vedno naseda ameriški (Clintonovi) »pohvali«, da je »ključni človek za mir na Balkanu«, podobno, kakor so nekoč trdili za Gorbačova, dokler je sodeloval pri razbijanju ZSSR, potem pa so ga nadomestili s poslušnejšim Jelcinom! Pri tem naj bi glavno vlogo igrala Mira, soproga Milošević, ki je vodila tudi gibanje »Jul«. Zahod naj bi načrtoval postopne poraze Srbov – najprej na Hrvaškem, potem v Bosni in nazadnje napad na samo Srbijo. Pri tem naj bi pomagali, namesto Slovencev in Hrvatov, Šiptarji, Muslimani in Madžari! Zato je predlagal, da je treba za vsako ceno ohraniti Republiko Srbsko in Slavonijo, v Bosni pa odločno poraziti hrvaško vojsko, za načelnika GŠ pa postaviti generalpodpolkovnika Simonovića¹⁸ in reaktivirati nekaj sposobnih generalov JLA.

Decembra 1995

Ker Milošević ni upošteval nobenega od avgustovskih predlogov, je general Kadijević ocenil, da je Miloševićeva politika pogubna, da je politično delovanje prepustil soprogi Miri Marković Milošević, kakor tudi, da je Šešelj prevzel »nacionalno zastavo« v Srbiji (str. 272).

Zato je predlagal naslednje ukrepe:

- Ker so Američani zelo občutljivi na poraze in izgube svojih vojakov, so njihove enote v Bosni »cilj glavnega udara vseh srbskih sil« (str. 273).
- Milošević mora z javnim nastopom prevzeti »vlogo vodjo za srbske nacionalne interese«, ki mu jo je prevzel Šešelj¹⁹.
- Milošević se mora osebno potruditi, da zmaga na predsedniških volitvah, s tem da onemogoči javno delovanje svoje soproge Mire.
- V Bosni pokazati Američanom »rdečo črto«, začeti borbo na »življenje in smrt« in v tem smislu angažirati »vse strateške rezerve – politične in vojaške« (str. 273).

16. januarja 1997

¹⁸ Generalpodpolkovnik Dragoljub Simonović, pomočnik načelnika GŠ Vojske ZRJ, moj znanec iz ŠRO v Bileći in VA JLA Beograd (z drugim priimkom – Denčić), prvi v rangi 9. razreda VA JLA, 1956.

¹⁹ Vojislav Šešelj, radikalni nacionalistični srbski vodja, v Haagu obsojen na 28 let zapora, leta 2014 pa izpuščen na prostost zaradi zdravstvenih razlogov.

Ker je realiziran samo manjši del prej predlaganih ukrepov, je general Kadrijević zaprosil za sestanek z Miloševićem, ki ga je sprejel v svoji rezidenci. Soglašal je z vsemi predlogi, le Kadrijevićevega predloga, da omeji javno delovanje svoje soproge Mire Marković ni omenil. Ker pa ni delal zapiskov, mu je general Kadrijević še isti dan poslal pisni koncept, ki je vseboval naslednje ocene in ukrepe:

- Glavni nosilec razbijanja Jugoslavije so ZDA, ki delujejo za račun Nemčije. To naj bi dokazal tudi ruski akademik Volkov.
- Osnovni cilji so ostali isti, s tem da bi na koncu razbili Srbijo, razdelili Srbe in vrgli Miloševićeve režim.
- Napake notranje politike, ki so omogočile prevlado »pete kolone«, kakor tudi napačne povezave z gibanjem »Jul«, ki ga vodi Mira Marković. Njeno delovanje omejiti, pospešiti pa ekonomsko reformo.
- Milošević se mora ponovno angažirati pri nacionalnem (srbskem) programu, ne pa jugoslovanskem ali socialističnem (str. 277)!
- Vse tri srbske vojske so v slabem stanju, zato je treba na vodilne položaje postaviti politično zanesljive generale.
- In zadnji nasvet: »Ne smeš dovoliti, da Srbija razpade brez Tebe, kakor je razpadla SFRJ brez Tita, pa četudi okoliščine niso enake« (str. 278).

General Kadrijević je zatem resignirano ugotovil, da je edina resna posledica zadnjega »svetovanja«, da ga Milošević nikoli več ni poklical in prosil za nasvet. Vzrok je menda ravno sugestija glede ravnanja soproge Mire Marković.

Zato general Kadrijević zaključuje: »Niti tedaj niti prej nisem pomagal Miloševiću zaradi njega, temveč zaradi narodov, interesov Jugoslavije, posebno še srbskega naroda, kateremu pripadam, in ki je od vseh jugoslovanskih narodov najbolj ogrožen« (str. 279).

Da je pravilno ocenjeval ameriški načrt o razbijanju SFRJ oz. ZRJ, general Kadrijević citira »diktat« ameriškega odpravnika poslov, ki je februarja 1997 v Nišu navedel naslednje pogoje za umik t. i. »sankcij«, in sicer:

- popolno in brezpogojno sodelovanje s haaškim sodiščem, kamor so privedli in sodili tudi Miloševiću (umrl v zaporu);
- popolno izvajanje Daytonskega sporazuma, kar pomeni tudi distanciranje od Srbov v BiH;
- popolna demokratizacija Srbije, kar pomeni, da oblast prevzamejo ameriški sluge;
- rešitev »kosovskega vprašanja«, kar pomeni ločitev Kosova in Metohije iz Srbije in ustanovitev Republike Kosovo ter zatem združitev z Albanijo.

Zaradi vsega tega je general Kadrijević ocenjeval, da je treba v takšni situaciji glavni udarec usmeriti ne proti Nemčiji, temveč proti ZDA oz. ameriški vojski v Bosni, češ da »nobena ameriška administracija ne bi mogla žrtvovati niti 100 vojakov na Balkanu in ostati na oblasti« (str. 280).

5. avgusta 1999

Čeprav se je zavedal, da je Milošević zavestno zavračal njegove nasvete in predloge, general Kadijević navaja, da je zgornje mnenje in ocene navedel bolj zaradi osebnega zadoščenja!

Zato je avgusta 1999 še v zadnjem pismu opozoril Miloševića, naj ne posluša »neumnih svetovalcev« kot je generalmajor Vuk Obradović²⁰ ali pa generalmajor Nedeljko Bošković²¹, obveščevalno indiciran kot ameriški agent, ter nenazadnje generalpolkovnik Momčilo Perišić, načelnik GŠ ZRJ, kot največji »odpadnik« JLA.

Seveda Milošević ni upošteval niti tega zadnjega, sedmega nasveta, pa je general Kadijević zaključil, da je imel v svojih ocenah popolnoma prav. Zato je kot glavni sklep navedel naslednje:

»SFRJ se objektivno ni mogla ohraniti kot enotna država predvsem zaradi tega, ker nekateri narodi Jugoslavije niso hoteli živeti v skupni državi. Nasprotno pa je imela ZRJ, ki bi vključevala celoten srbski narod, realne možnosti za obstanek, pa čeprav je bila nazadnje razbita in uničena« (str. 285).

Na koncu je general Kadijević nekako vizionarsko napovedal, da njegove analize in zgodovinske izkušnje vodijo k zaključku, da se vsaka nasilna »okupacija ob prvi zgodovinski priložnosti zlomi«, ker gre za nekakšno »tempirano mino«, ki vedno »eksplodira« (str. 285), posledice pa so boljše ali slabše od okupacije!

Kakšen protiudar je napovedal general Kadijević?

V navadi je, da avtor v zaključnem poglavju povzame glavne misli in tudi pove, kaj je dobrega (in slabega) naredil.

Armadni general Veljko Kadijević

²⁰ Dr. Vuk Obradović, polkovnik, služboval tudi v Postojni, je bil kot načelnik kabineta Zslo generala Kadijevića povišan v čin generalmajorja kot najmlajši in najbolj perspektiven general JLA. Po letu 1992 je bil upokojen in se je odločil za politično kariero.

²¹ Nedeljko Bošković - Nedo, polkovnik JLA, je po prihodu Milana Panića iz ZDA postavljen za načelnika Varnostne uprave Zslo in povišan v čin generalmajorja, s tem da je bil načelnik te Uprave, generalmajor Aleksander Vasiljević odstavljen in zaprt. Oba sta bila tudi moja znanca.

(Vir: Google, Slike)

General Kadijević je ubral drugačno pot.

Na ruševinah razbite in razkosane Jugoslavije niti z eno besedico ni priznal svojih napačnih ocen in ukrepov, ker so bili menda brez alternative!

Kot da bi bil slep, iz varne Moskve niti po dvajsetih letih ni dojel posledic svojega napačnega ravnanja, ki so ga s pridom izkoristili nasprotniki. Zaverovan v moč svojega uma je celo na ruševinah Jugoslavije napovedal v bodočnosti protiudar! S kom in proti komu? Zato pogledajmo, kaj je konkretnega mislil in predlagal v X. poglavju z naslovom ***Bodočnost – protiudar***.

General Kadijević sicer priznava, da je Srbija skoraj docela razbita, »ostanki« pa pod »moderno okupacijo« (str. 287), zato je menda tudi napočil trenutek, da se o bodočnosti ne samo razmišlja, temveč tudi deluje! Iz analize preteklosti oz. dejstva, kaj je kdo prinesel v zadnje tri Jugoslavije, bi po mnenju generala Kadijevića z »veliko stopnjo zanesljivosti« lahko napovedali – kako in kdaj delovati v bodoče.

Seveda je pri tem nujno odgovoriti na vprašanje, kateri so osnovni vzroki razpada, pa jih našteva takole:

- jugoslovanska ideja je bila prisotna pri vseh narodih Jugoslavije, vendar neenako močna in množična;
- nacionalni interesi so bili sicer različni, vendar na škodo skupnega, jugoslovanskega, kar je bilo pogubno;
- negativen vpliv treh velikih religij – pravoslavne, katoliške in muslimanske;
- interesi velikih sil so bistveno vplivali na usodo Jugoslavije, pri čemer je general Kadijević tudi priznal, da je »Tito genialno in pogumno« deloval do 60-ih let (str. 289).

V strateški oceni o delovanju zunanjega in notranjega dejavnika pri razbijanju Jugoslavije je general Kadijević ostal pri svoji že znani oceni (iz prve knjige, 1993), saj pravi: »... poglobitni vpliv sta imela oba faktorja v medsebojni povezanosti, s tem da je absolutni primat imel notranji faktor« (str. 290)²².

Generalu Kadijeviću se zdi zlasti nespametno, da se v Bosni in Hercegovini dele treh narodov – Srbi, Hrvati in Muslimani sili, da živijo v skupni državi, ko pa so njihove matice sprte in sovražne!

Zatem general Kadijević predlaga, kako naj Srbija ravna pri svoji »osvoboditvi« (str. 299), pa našteva naslednje:

- usmeriti se predvsem v bodočnost, iz preteklosti pa upoštevati samo napake, da se ne ponovijo;
- zavreči vse zunanje sile in pritiske, notranje sile pa maksimalno okrepiti;

²² V *Balkanskem vojaškem poligonu* sem ocenil, da je **zunanji faktor imel 60 %, notranji pa 40 % vpliva** na razbijanje Jugoslavije, pri čemer nisem bil edini.

- predvsem pa se je potrebno osvoboditi sil »moderne okupacije«, ki delujejo pod krinko demokracije, svobode in podobno;
- bistveno je delovati organizirano, spontane akcije pa usmerjati v pravo smer.

Zatem je general Kadijević predlagal naslednje ukrepe in aktivnosti:

- cilj borbe: osvoboditev Srbije »moderne okupacije« in izgraditi demokratično državo (str. 295), posebej pa paziti na jasno in razumljivo sporočanje, kakor je bilo v NOB, pa je zato Tito »idealni primer«, vse dokler se ni sredi 60-ih let priklonil »jeziku Kardelja« in ostalih razbijačev Jugoslavije;
- program borbe za bodočnost Srbije je zasnovan na neodvisni zunanji politiki, na principih tržnega gospodarstva in pravični socialni politiki;
- organizacija mora temeljiti na množičnosti, javnem pa tudi ilegalnem političnem delovanju, pri čemer naj bo organizacija z imenom **OSVOBOJENA SRBIJA** splet mladosti in izkušenj (str. 300). Po osvoboditvi Srbije naj postane ta organizacija – partija, množična politična organizacija.
- glede strategije in taktike delovanja je treba realno ocenjevati situacijo, izbrati pa kombinirano – direktno (osvoboditev) in indirektno (izgradnja države) strategijo (str. 300);
- kar zadeva čas, pa je treba »takoj« začeti s formiranjem »zametkov organizacije« (str. 301).

Ker v sodobnem svetu in mednarodnem okolju ne more nihče vsiljevati »moderne okupacije«, ima tako tudi srbski narod pravico do osvoboditve. In tako bo sledil v bližnji prihodnosti protiudar srbskega naroda!

Moj zaključek

Ker sem ta prikaz začel z vprašanjem *Kaj nam je novega povedal general Kadijević?*, moram na koncu resignirano ugotoviti, da pravzaprav ničesar bistvenega.

Gre predvsem za subjektivne ocene in zavračanje odgovornosti za usodo Jugoslavije.

Če bi JLA delovala po zvezni ustavi in pravočasno izvedla vojaški udar, kakor je bilo načrtovano še iz Titovih časov, bi vsekakor bilo mnogo manj žrtev, pa tudi Jugoslavija bi obstala!

Narobe je bilo predvsem to, da prav JLA ni dosledno vztrajala pri Titovih idejah in zamislih, saj bi se lahko le tako zoperstavila posameznim nacionalizmom in separatističnim težnjam.

Namesto da se je pripravljala na t. i. notranjo vojno, je vehementno začela rušiti doktrino SLO in DSZ, Titovo zapuščino!

Zanimivo se mi je zdelo tudi to, da general Kadijević niti z besedico ni omenil sodobne vojaške doktrine – spopada nizke intenzivnosti, skozi katero smo obravnavali tudi notranje vojne, moderno okupacijo ter tudi načine zoperstavljanja.

Brez posebne samohvale sem kot moto svoje generalske naloge navedel prav besede in misli generala Kadijevića, ki jih je objavil Vojno-politični informator 1/1989, in sicer:

- pojavljajo se nove, v bistvu ofenzivne vojaške doktrine;
- v sedanjih pogojih se največja pozornost namenja t. i. doktrini nizke intenzivnosti;
- cilji in naloge Titove koncepcije SLO in DSZ ostanejo isti, le težišče bo na funkciji odvrčanja pred agresijo, saj je to najbolj racionalen, v sodobnih pogojih pa tudi zelo realna oblika obrambe;
- JLA je treba usposobiti za učinkovito zoperstavljanje novim vojaškim doktrinam itd.

General Kadijević namesto tega v sedanji knjigi omenja že zdavnaj zastarelo ameriško doktrino posrednega nastopanja. Seveda je bilo verjetno lažje že leta 1990 tudi uradno revidirati Titovo koncepcijo SLO in DSZ.

Končno, potrebno je prebrati knjigo admirala Mamule z naslovom *Slučaj Jugoslavije*, ko je že leta 2000 zelo kritično in kompetentno ocenil delovanje generala Kadijevića v najbolj kritičnih trenutkih za usodo Jugoslavije. Gre predvsem za dejstvo, da JLA ni izvedla vojaškega udara, pa čeprav mu je predsednik Predsedstva SFRJ to direktno ponujal!

Zato se mi zdi, da je sedanja knjiga generala Kadijevića nekakšen zapozneli odziv prav na kritike admirala Mamule in drugih pripadnikov JLA, dejstev iz sojenja pred haaškim sodiščem in mnenja številnih prebivalcev bivše skupne države.

Verjetno je tudi zapoznala ideja generala Kadijevića, da naj se Srbija pripravi na nekakšen protiudar, ko pa je »izgubila« Črno goro, kmalu bo priznala obstoj nove sosede – Republike Kosovo, punta se Sandžak, pa tudi Vojvodina bi rada šla na svoje.

Torej, popoln polom »strateških« ocen, pa tudi tistih, ki jih je ponujal pokojnemu Miloševiću (napad na ameriško, hrvaško in muslimansko vojsko v BiH).

Veljalo bo verjetno tisto starodavno pravilo, da generali pišejo spomine, ko izgubijo svoje bitke, doživijo boleče poraze. No, najbolj usodne so posledice za prebivalce, narode in države same.